

31.8.2004

3130/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Jouni Toivola

**PÄÄTÖS KANTELUUN FORSSAN KONIKALLION ALUEEN
METSÄNHAKKUITA JA LIITO-ORAVIEN SUOJELUA KOSKEVASSA
ASIASSA**

1

KANTELU

Luonnonsuojeluyhdistys A ry on eduskunnan oikeusasiamiehelle 20.12.2002 osoittamassaan kantelukirjoituksessa pyytänyt oikeusasiamiestä tutkimaan, onko Hämeen ympäristökeskuksen asianomaisten virkamiesten menettely ollut moitittavaa asiassa, joka koskee Forssan kaupungin Linikkalan kylän Konikallion alueen liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelua alueen metsänhakkuiden yhteydessä. Yhdistys on 30.4.2003 päivätyssä, oikeusasiamiehen kansliaan 15.5.2003 saapuneessa kirjeessä laajentanut kanteluun koskemaan myös Metsäkeskus Häme-Uusimaan menettelyä kyseisessä asiassa.

Kantelun mukaan Konikallion alueen lähimetsissä on havaittu ja todennettu useita liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkoja sekä niihin liittyviä ruokailupaikkoja ja ekologisista kulkuyhteyksiä ympäröiviin alueisiin. Havaintoja on tehty erityisesti Konikallio- ja Mansikkamäki -nimisten tilojen alueilla, joista viimeksi mainitulla tilalla on kantelijan kertoman mukaan tehty jatkuvasti metsien avohakkuita vuosina 1998-2002. Liito-oravahavaintoja ovat tehneet vuodesta 1997 lähtien alueen maanomistajat, liito-oravatutkijat, biologit, Hämeen ympäristökeskuksen, ympäristöministeriön ja Metsäkeskus Häme-Uusimaan virkamiehet, Hämeenlinnan hallinto-oikeuden tuomarit, Forssan kaupungin ympäristölautakunnan jäsenet sekä luonnonsuojeluyhdistys B ry ja luonnonsuojeluyhdistys A ry. Kaikki keskeiset viranomaiset ovat hyvin selvillä alueen liito-oravaesiintymästä, ja asia on ollut esillä myös tiedotusvälineissä.

Liito-oravia kartoittavat asiantuntijat (yksityishenkilöinä toimineet) C ja D ovat tehneet alueelta lukuisia havaintoja ja ilmoittaneet niistä Hämeen ympäristökeskukselle. Myös kantelijayhdistys on raportoinut havainnoistaan sekä osoittanut havaintonsa Hämeen ympäristökeskuksen virkamiehille myös maastossa. Hämeenlinnan hallinto-oikeus piti Konikallion tilalla katselmuksen vuonna 2001. Katselmuksessa C ilmoitti, että Hämeen ympäristökeskus ei ole vienyt kaikkia hänen toimittamiaan liito-oravatietoja Eliölajit-rekisteriin. Katselmuksessa hän todistettavasti luovutti tiedot uudelleen ympäristökeskuksen paikalla olleelle virkamiehelle ylitarkastaja E:lle. Kantelussa arvostellaan sitä, että E ei edelleenkään ole toimittanut tietoja Eliölajit-rekisteriin.

Vuonna 1998 Mansikkamäki -nimisellä tilalla tehtyjen hakkuiden yhteydessä ympäristökeskus antoi päätöksen, jossa se ilmoitti rajanneensa hakkuiden

ulkopuolelle yhden hehtaarin laajuisen alueen liito-oravan pesäpaikkojen suojelemiseksi. Myöskään tätä viranomaisen omaan päätökseen liittyvää paikkatietoa ei ole viety Eliölajit-rekisteriin.

Kantelijan käsityksen mukaan Metsäkeskus ei ole ottanut kyseistä tietoa huomioon (myöhemmin syksyllä 2001 tehdyn hakkuuilmoituksen käsittelyn yhteydessä), kun rekisterimerkintää ei ole. Kantelun mukaan alueelta ei enää löydy mainittua yhden hehtaarin aluetta. Ympäristökeskus on asiaa koskevan tiedustelun johdosta ilmoittanut maaliskuussa 2002 mm., ettei asian valvonta (em. hehtaarin alueen osalta) kuulu sille vaan metsäkeskukselle. Toisaalta metsäkeskus on sille osoitettuun tiedusteluun syksyllä 2001 antamassaan vastauksessa todennut, että luonnonsuojelulain valvonnasta alueella vastaa ympäristökeskus. Ympäristökeskus on puolestaan syyskuussa 2001 ja huhtikuussa 2002 ilmoittanut, ettei sillä ole tietoa alueen hakkuista.

Kantelussa katsotaan, että mainituista hakkuusuunnitelmien käsittelemistä koskevista ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen ristiriitaisista käsityksistä on seurannut se, että Mansikkamäen tilalla on jatkettu hakkuuta vuosina 1998, 2001 ja 2002 ja että näissä hakkuissa on hävitetty ja heikennetty liito-oravien elinpaikkoja. Kantelijan mukaan ympäristökeskus ei ole vienyt liito-oravien elinpaikkoja Eliölajit-rekisteriin, ja tästä syystä alue metsäkeskuksen tulkinnan mukaan on vapaasti hakattavissa, kuten on myös tapahtunut. Maanomistaja on kantelijan mukaan saanut viranomaisten toimimattomuuden johdosta oikeuksia, jotka ovat olleet luonnonsuojelulain 49 §:n vastaisia.

Kantelija kertoo ilmoittaneensa metsäkeskukselle ja ympäristökeskukselle, että em. hakkuiden yhteydessä on hävitetty liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, ja vaatineensa ympäristökeskusta ryhtymään toimenpiteisiin asiassa. Kantelijan mukaan ylitarkastaja E on kuitenkin syksyn 2001 hakkuiden jälkeen todennut, ettei valvontatoimia voida tehdä jälkikäteen, kun metsä on kaadettu ja puut kuljetettu pois. Kantelijan mielestä asiassa ei toisaalta ole suoritettu ennakkovalvontaakaan, joten luonnonsuojelulain 49 §:n noudattamista ei ole asianmukaisesti valvottu.

Syksyllä 2001 tehtyjen hakkuiden johdosta alueen toiseen osaan siirtyneen liito-oravanaaraan pesäpaikastakaan ympäristökeskus ei kantelijan mukaan ole tehnyt merkintää Eliölajit-rekisteriin taikka ilmoittanut metsäkeskukselle.

Kantelija kertoo tiedustelleensa vielä sittemmin, mihin toimiin asian johdosta oli ryhdytty tai aiottiin ryhtyä ympäristökeskuksessa. Kantelija on tyytymätön ylitarkastaja F:ltä 28.11.2002 saamaansa vastaukseen, jonka mukaan F ei maastokäynnillä (9.4.2002) havainnut liito-oravaa ja ympäristökeskuksessa ei ryhdytty käynnin johdosta toimenpiteisiin. P aikalla olleen (luonnonsuojeluyhdistys A ry:n puheenjohtajan) G:n mukaan maastokäynnin yhteydessä kuitenkin tehtiin havainto pesäkolollaan olleesta liito-oravasta.

Kantelijan käsityksen mukaan alueella on kantelun tekohetkellä edelleenkin voimassa metsänkäyttöilmoitus ja hakkuuta voidaan jatkaa koska tahansa.

Kantelussa viitataan myös EU:n komission Suomelle antamiin virallisiin

huomautuksiin, joissa komissio on moittinut mm. liito-oravien suojelutilannetta ja kehottanut toimeenpanemaan luontodirektiivin edellyttämän tiukan suojelujärjestelmän. Lisäksi kantelija toteaa komission moittineen Suomen viranomaisten toimia sekä tiedonkulun puutteita ja maininneen tuossa yhteydessä esimerkkinä mm. Konikallion tapauksen. Kantelijan mukaan tilanne ei näiden huomautustenkaan johdosta näytä muuttuneen. Kantelija katsoo, että Konikallion metsäalueella rikotaan jatkuvasti luonnonsuojelulain 49 §:ää, ja pyytää toimenpiteitä tilanteen korjaamiseksi.

Kantelijan 30.4.2003 päivätyssä kirjeessä, jossa kantelu on laajennettu koskemaan myös Metsäkeskus Häme-Uusimaan menettelyä, viitataan EU:n komission Suomelle 2.4.2003 antamaan perusteltuun lausuntoon. Perustellussa lausunnossa on erityisesti mainittu Konikallion metsänhakuuotoimet osoituksena luontodirektiivin vastaisesta toiminnasta. Lisäksi perustellussa lausunnossa on kantelijan mukaan arvosteltu Suomen hallintojärjestelmää sekä keskeisiä viranomaisia, jotka tässä tapauksessa ovat Hämeen ympäristökeskus ja Metsäkeskus Häme-Uusimaa.

Kantelijan mielestä kantelun liiteasiakirjoihin sisältyvistä virkamiesten kirjelmistä voidaan päätellä, että myös metsäviranomaisilla on ollut tieto alueen liito-oravista ja siitä, että niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei ole merkitty tietopankkiin. Komission perustellun lausunnon perusteella kantelija katsoo, että luonnonsuojelulain 49 § koskee myös metsäkeskusta ja että tämänkin viranomaisen tulee ottaa huomioon myös luontodirektiivin 12 artiklassa tarkoitetut kiellot. Kantelun mukaan Metsäkeskus Häme-Uusimaa on useita kertoja ilmoittanut kirjallisesti, ettei sen tule ottaa huomioon näitä kielto- ja levähdyspaikkoja, ellei alueelliselta ympäristökeskukselta ole tullut asiaa koskevia tietoja tai ellei niitä ole tietopankissa. Tietopankkiin niitä ei kuitenkaan kumpikaan viranomainen ole toimittanut. Kantelussa arvostellaan myös sitä, että metsäkeskus ei ole pitänyt esim. Mansikkamäen tilalla syksyllä 2001 suoritettuja hakkuuta koskevassa asiassa hakkuualueen naapurustossa sijaitsevan tilan omistavia H:ta ja J:tä asianosaisina.

3

RATKAISU

3.1

Kantelussa tarkoitettujen tapahtumien aikaan voimassa olleet oikeusohjeet

Luonnonsuojelulaki

Kantelussa tarkoitettujen tapahtumien aikaan voimassa olleen luonnonsuojelulain (1096/1996) 49 §:n 1 momentin mukaan luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden selvästi luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Säännöksen tarkoituksena on ollut panna kansallisesti täytäntöön EY:n ns. luontodirektiivin (luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annettu neuvoston direktiivi 92/43/ETY) 12 artiklan 1 kohdan säännös, jonka mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet direktiivin liitteessä IV (a) olevia eläinlajeja koskevan tiukan suojelujärjestelmän

käyttöönottamiseksi niiden luontaisella levinneisyysalueella ja kiellettävä muun muassa (alakohta d) niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen. Luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin kuuluu muun muassa liito-orava.

Eduskunta on 8.6.2004 hyväksynyt lain luonnonsuojelulain muuttamisesta (553/2004), jolla mm. muutettiin lain 10 §:ää, 49 §:ää, 53 §:ää, lisättiin 58 §:ään uusi 3 momentti sekä lisättiin lakiin uusi 72 a § (ks. jäljempänä kohta 3.3).

Jos joku lyö laimin luonnonsuojelulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten noudattamisen taikka ryhtyy niiden vastaiseen toimeen, alueellinen ympäristökeskus voi luonnonsuojelulain 57 § 1 momentin mukaan kieltää asianomaista jatkamasta tai toistamasta tekoa tai laiminlyöntiä ja sakon tai keskeyttämisen uhalla velvoittaa hänet määrääjässä poistamaan oikeudenvastaisen tilan tai korjaamaan laiminlyönnin taikka asettaa uhan, että tarpeelliset toimenpiteet teetetään asianomaisen kustannuksella. Ympäristökeskuksen päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomaisen toisin päätä.

Luonnonsuojelulain 57 §:n 2 momentin mukaan haittaa kärsivällä henkilöllä on oikeus saattaa 1 momentissa tarkoitettu asia vireille alueellisessa ympäristökeskuksessa, jos vireillepanon tarkoituksena on estää luonnon tuhoutuminen tai luonnonarvojen heikentyminen, joka ei ole merkitykseltään vähäinen. Sama oikeus on luonnonsuojelulain 61 §:n 3 momentissa tarkoitettulla rekisteröidyllä yhteisöllä toiminta-alueellaan ja kunnalla (em. rekisteröidyllä yhteisöllä tarkoitetaan sellaista paikallista tai alueellista yhteisöä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen.)

Todettakoon lisäksi, että luonnonsuojelulain 46 §:n mukaan asetuksella voidaan säätää uhanalaiseksi lajiksi sellainen luonnonvarainen eliölaji, jonka luontainen säilyminen Suomessa on vaarantunut. Luonnonsuojelulain 47 §:n mukaan sellainen uhanalainen laji, jonka häviämishuhto on ilmeinen, voidaan asetuksella säätää erityisesti suojeltavaksi lajiksi. Luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) liitteen 4 mukaan liito-orava on uhanalainen laji, mutta ei kuitenkaan erityisesti suojeltava laji.

Metsälaki

Metsälain (1093/1996) 2 §:n 1 momentin mukaan metsälakia sovelletaan metsän hoitamiseen ja käyttämiseen metsätalousmaaksi luettavilla alueilla, lainkohdassa mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta. Metsälain 2 §:n 3 momentin mukaan metsän hoitamisessa ja käyttämisessä on metsälain lisäksi noudatettava, mitä momentissa luetelluissa luonnonsuojelulain säännöksissä, muun muassa luonnonsuojelulain 49 §:ssä, säädetään.

Metsälain 5 §:ssä säädetään puuston hakkuusta. Pykälässä todetaan mm., että hakkuu voidaan tehdä alueelle jäljelle jäävän puuston kasvattamista edistävällä tavalla (kasvatushakkuu) tai uuden puuston aikaansaamiseksi edellyttä vällä tavalla (uudistushakkuu).

Metsälain 14 §:n mukaan aiotusta hakkuusta on maanomistajan taikka hallintaoikeuden tai muun sellaisen erityisen oikeuden haltijan tehtävä metsäkeskukselle ilmoitus (metsänkätöilmoitus). Ilmoitus on tehtävä vähintään 14 päivää ja enintään kaksi vuotta ennen hakkuun aloittamista, jollei metsäkeskus hakemuksesta myönnä poikkeusta määräajasta. Metsänkätöilmoitusta ei tarvitse tehdä mm. kotitarvehakkuusta tai tie-, oja- yms. linjan hakkuusta (elleivät ne kohdistu metsälain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuun elinympäristöön).

Jos on perusteltua aihetta epäillä, että suunniteltu tai aloitettu hakkuu tai muu toimenpide on metsälain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen, metsäkeskuksen on metsälain 15 §:n mukaan pyrittävä neuvottelemaan maanomistajan taikka hallintaoikeuden tai muun sellaisen erityisen oikeuden haltijan kanssa ja tarvittaessa metsänhakkuuoikeuden haltijan kanssa tarpeellisen muutoksen aikaansaamiseksi.

Jos metsälain 15 §:ssä tarkoitettua neuvottelua ei ole muusta kuin metsäkeskuksesta riippuvasta syystä saatu aikaan tai jos neuvottelu ei ole johtanut tulokseen ja jos on perusteltua syytä epäillä, että suunniteltu tai aloitettu hakkuu tai muu toimenpide on metsälain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen, metsälain 16 §:n 1 momentin mukaan metsäkeskus voi kieltää toimenpiteen (käsittelykielto) toistaiseksi tai määräajaksi. Käsittelykielto voidaan antaa myös silloin, kun metsänkätöilmoitusta ei ole annettu 14 §:ssä säädetyssä määräajassa. Käsittelykieltoa koskevan päätöksensä tehosteeksi metsäkeskus voi 16 §:n 2 momentin mukaan asettaa uhkasakon.

Mainittu metsälain 16 §:n 1 momentin säännös on ollut nykyisessä muodossaan voimassa 1.9.2002 lukien (lainmuutos 520/2002). Sitä ennen voimassa olleen 16 §:n 1 momentin säännöksen mukaan metsäkeskus voi kieltää toimenpiteen, jos oli perusteltua syytä epäillä, että *aloitettu hakkuu* tai muu toimenpide oli metsälain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen.

Eduskunta on 8.6.2004 hyväksynyt lain metsälain muuttamisesta (552/2004), jolla on mm. lisätty lakiin uusi 14 b § (ks. jäljempänä kohta 3.3).

3.2

EU:n komission valvontamenettely ja sen johdosta annettu perusteltu lausunto

Komissio sai vuonna 1998 kantelun, jonka mukaan Suomen luonnonsuojelulain kielto hävittää ja heikentää "selvästi luonnossa havaittavia" lisääntymis- ja levähdyspaikkoja on vastoin luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d) -alakohtaa, joka ei sisällä vastaavaa harkinnanvaraista määrettä. Kantelun mukaan liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkoja oli hävitetty mm. metsänhakkuun yhteydessä Konikallion alueella.

Suomen vastattua komission selvityspyyntöihin komissio lähetti Suomelle 28.7.2000 virallisen ilmoituksen, jossa se katsoi, ettei Suomi ole täyttänyt luontodirektiivin mukaisia em. velvoitteitaan kieltäessään vain "selvästi luonnossa havaittavien" lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämisen. Komissio mainitsi mm. Konikallion tapauksen esimerkkinä siitä,

että liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja oli hävitetty ja heikennetty, vaikka ne olisi voinut havaita. Komissio pyysi Suomea esittämään virallisessa ilmoituksessa esitetyjä asioita koskevat huomautukset. Vastauksessaan 25.9.2000 Suomen hallitus totesi mm., että Konikallion hakkuiden osalta oli pyritty säilyttämään liito-oravan elinpiiri elinkelpoisena sekä havaitut lisääntymis- ja pesäpaikat. Suomen hallitus katsoi, että Suomen lainsäädäntö täyttää luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan vaatimukset.

Tutkittuaan Suomen vastauksen komissio lähetti 24.7.2001 täydentävän virallisen ilmoituksen, jossa se katsoi, ettei Suomi komission käsityksen mukaan ole käytännössä pystynyt noudattamaan luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d) -alakohtaa. Tähän ilmoitukseen antamassaan vastauksessa 17.9.2001 Suomen hallitus totesi jo aiemmin esittämänsä viitaten, että rajauksella "selvästi luonnossa havaittavat" ei ole tarkoitettu kaventaa säädöksen soveltamisalaa vaan sitä on pidettävä ainoastaan rikos- ja virkavastuun syntyä koskevan peruseriaatteen huomioon ottavana täsmennyksenä. Suomi katsoi edelleen, että se on täyttänyt luontodirektiivin asianomaisen alakohdan mukaiset velvollisuutensa. Suomen hallitus ilmoitti kuitenkin komission valvontamenettelyn vuoksi ryhtyvänsä selvittämään, voidaanko luonnonsuojelulain sanamuotoa muuttaa siten, ettei se samalla johda esimerkiksi yksityisen ihmisen tuomitsemiseen rikosoikeudelliseen vastuuseen tilanteessa, jossa hänellä ei ole ollut edellytyksiä havaita lisääntymis- tai levähdyspaikkaa.

Valvontamenettelyssä tuli tutkittavaksi myös liito-oravien suojelua E18 -moottoritiehankkeen yhteydessä koskeva kantelu. Myös tässä asiassa komissio lähetti Suomelle virallisen ilmoituksen mm. direktiivin 12 artiklan 1 kohdan d) -alakovhan rikkomisesta. Suomi vastasi siihen 20.2.2002.

Komissio osoitti Suomelle 2.4.2003 perustamissopimuksen 226 artiklan nojalla perustellun lausunnon, koska Suomi oli saattaessaan luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d) -alakovhan säännökset osaksi kansallista lainsäädäntöään sisällyttänyt siihen perusteen "selvästi luonnossa havaittava" ja koska Suomi ei lausunnon mukaan ollut mm. toteuttanut luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d) -alakovhan mukaisia tarpeellisia toimenpiteitä tiukan ja tehokkaan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi ja toteuttamiseksi sen varmistamiseksi, että liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei heikennetä ja hävitetä. Komission perustellun lausunnon mukaan Suomi on näin ollen jättänyt täyttämättä luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d) -alakovhan mukaiset velvollisuutensa.

Perustellusta lausunnosta ilmenee, että tarkasteltuaan Suomen antamia vastauksia komissio oli tehnyt mm. seuraavia johtopäätöksiä. Komissio epäili Suomen hallintojärjestelmän kykyä estää liito-oravien ja muiden samankaltaisten lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen häviämisen ja heikkenemisen. Komission saamien kantelujen perusteella vaikutti komission mukaan siltä, että järjestelmässä on useita epävarmoja tekijöitä, jotka liittyivät mm. puutteellisuuksiin metsäviranomaisten ja ympäristöviranomaisten tiedonkulussa sekä lisääntymis- ja levähdyspaikkoja koskevien tietojen epätarkkuuksiin ja puutteellisuuksiin. Komissio katsoi, että hallintojärjestelmän epävarmuustekijät ovat johtaneet tilanteeseen, jossa viranomaiset eivät ole joko halukkaita tai kykeneviä tehokkaasti estämään liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen

hävittämistä ja heikentämistä. Viranomaiset eivät komission mielestä joko ole tietoisia liito-oravan esiintymispaikoista vaikka ne tiedetään yleisesti, tai ovat liian passiivisia ennalta estäviin suojatoimenpiteisiin ryhtymiseksi, vaikka tietävät, tai ainakin pitäisi tietää, että alueella esiintyy liito-orava.

Sikäli kuin Suomi oli esittänyt, että monissa komission mainitsemista kohteista oli kyse vain potentiaalisista lisääntymis- ja levähdyspaikoista, komissio katsoi, että luontodirektiivin em. alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on myös toteutettava tarpeelliset ennalta ehkäisemis- ja varautumisjärjestelmät liitteen IV (a) lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelemiseksi. Jos esimerkiksi tiedetään, että tietyllä alueella mahdollisesti on liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, hakkuille ei komission mukaan voida antaa lupaa, ellei voida varmistaa, ettei liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja hävitetä tai heikennetä. (Tältä osin totean, että Suomen metsälain mukaan hakkuut eivät tosin edellytä lupaa vaan ovat ilmoituksenvaraisia.)

Komissio kehotti Suomea toteuttamaan perustellussa lausunnossa tarkoitetut toimenpiteet kahden kuukauden kuluessa sen vastaanottamisesta. Valvontamenettelyn nykytilanne on se, että komissio on päättänyt viedä asian EY:n tuomioistuimeen. Käytettävissä olevien tietojen mukaan kannetta tuomioistuimessa ei kuitenkaan ole ainakaan vielä saatettu vireille.

3.3

Luonnonsuojelulain ja metsälain 1.7.2004 voimaan tulleet muutokset

Luonnonsuojelulaki

Eduskunta hyväksyi 8.6.2004 lain luonnonsuojelulain muuttamisesta (553/2004). Asiaa koskevan hallituksen esityksen mukaan (HE 76/2003 vp) lakia ehdotettiin tarkistettavaksi mm. EU:n komission Suomelle tekemien huomautusten johdosta. Hallituksen esitystä oli valmisteltu ympäristöministeriössä edellisillä valtiopäivillä rauenneen esityksen (HE 251/2002) pohjalta. Luonnonsuojelulain muutoksella muutettiin mm. lain 10 §:n 2 momentti, 49 §:n 1 momentti, 53 §:n 1 ja 3 momentti sekä lisättiin 53 §:ään uusi 4 momentti, 58 §:ään uusi 3 momentti sekä lisättiin lakiin uusi 72 a §. Osa muutoksista ja lisäyksistä tehtiin lain eduskuntakäsittelyn aikana. Lainmuutos on tullut voimaan 1.7.2004.

Luonnonsuojelulain 10 §:n 2 momentin muutoksella pykälässä lueteltuihin luonnonsuojelualueen perustamisedellytyksiin lisättiin uusi kohta, jossa nimenomaisesti todetaan, että luonnonsuojelualue voitaisiin perustaa myös sellaiselle alueelle, jolla on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan käytännön ongelmia oli aiheutunut liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelusta tilanteissa, joissa useita lisääntymis- ja levähdyspaikkoja sijoittuu lähekkäin saman maanomistajan omistamalle alueelle. Tällöin voi syntyä tilanteita, joissa laissa olevasta hävittämis- ja heikentämiskiellosta aiheutuu alueen omistajalle sellaisia taloudellisia menetyksiä, jotka olisi perusteltua korvata. Tämän vuoksi lakia täydennettiin, jotta maanomistajalla vastedes olisi selkeästi mahdollisuus hakea alueensa perustamista luonnonsuojelualueeksi ja saada siinä yhteydessä laissa

säädetyin edellytyksin korvausta taloudellisen hyödyn menetyksistä.

Luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin muutoksella poistettiin säännöksestä sanat "selvästi luonnossa havaittavien". Muutoksen tarkoituksena oli saattaa lainkohta vastaamaan luontodirektiivin 12 artiklan 1 (d) kohdan sanamuotoa liitteen IV (a) lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelusta (komission edellyttämällä tavalla).

Lainmuutoksen eduskuntakäsittelyssä lakiehdotusta täydennettiin muuttamalla myös 53 §:ää. Aiemmin kiinteistön omistajalla oli oikeus saada valtiolta täysi korvaus, jos lain 29 §:ssä tarkoitetun suojellun luontotyypin ja 47 §:ssä tarkoitetun erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan muuttamiskiellosta aiheutui merkityksellistä haittaa. Lainmuutoksen jälkeen omistajalla on 53 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada korvaus myös 49 §:n 1 momentissa säädetyistä kiellosta aiheutuvasta merkityksellisestä haitasta. Korvaus voitaisiin määrätä myös määräaikaisena (53 §:n uusi 4 momentti).

Perustuslakivaliokunta oli lakiehdotuksesta antamassaan lausunnossa (PeVL15/2003 vp) katsonut, että luonnonsuojelulain korvausjärjestelmä olisi 10 §:n muuttamisesta huolimatta jäänyt aukolliseksi tapauksissa, joissa 10 §:n mukaiset edellytykset luonnonsuojelualueen perustamiselle eivät täyty mutta joissa 49 §:n mukaisesta kiellosta kuitenkin aiheutuu kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa (esim. rakennusluvan hylkääminen).

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan tällaisten tilanteiden jääminen valtion korvausvelvollisuuden ulkopuolelle oli etenkin EY:n lajisuojelua tarkoittavien direktiivien merkityksestä luonnonsuojelulain säätämisen jälkeen saatujen kokemusten valossa valiokunnan käsityksen mukaan seikka, jonka vuoksi perusoikeuksien rajoittamisen sallittavuudelle asetettavat yleiset edellytykset eivät olisi tässä tapauksessa täyttyneet. Siksi valiokunta piti edellä mainittua korvaussäännösten täydentämistä edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Luonnonsuojelulain 58 §:n rangaistussäännöksiä muutettiin siten (uusi 3 momentti), että 49 §:n 1 momentin kiellon rikkomisen rangaistavuus edellyttää törkeää huolimattomuutta (tai tahallisuutta).

Eduskuntakäsittelyssä luonnonsuojelulakiin lisättiin myös uusi 72 a § (*Menettely liito-oravailmoituksesta*). Pykälä liittyy jäljempänä tässä kohdassa (3.3) selostettuun metsälain muutokseen (metsälain uusi 14 b §). Uuden 72 a §:n mukaan alueellisen ympäristökeskuksen on saatuaan metsäkeskukselta metsälain 14 b §:ssä tarkoitetun ilmoituksen ryhdyttävä toimenpiteisiin liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikan sijainnin ja sallitun metsän käsittelyn määrittämiseksi. Ympäristökeskuksen on annettava päätöksensä asiassa viipymättä sen jälkeen kun se on saanut tässä tarkoitetun ilmoituksen metsäkeskukselta.

Metsälaki

Luonnonsuojelulain muutoksen lisäksi eduskunta hyväksyi 8.6.2004 myös lain metsälain muuttamisesta (552/2004). Lainmuutosta koskevassa hallituksen

esityksessä (73/2003 vp) todettiin mm. että komissio katsoi Suomen metsä- ja ympäristöviranomaisten välisessä yhteistyössä ja tiedonkulussa olevan ongelmia, jotka heikentävät liito-oravan suojelun toteutumista. Viranomaisten välisen nopean tiedonkulun todettiin olevan tärkeää liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen säilymiselle. Lainmuutoksella metsälakiin lisättiin uusi 14 b § (*Menettely liito-oravailmoituksesta*). Todettakoon, että samassa yhteydessä metsälakiin lisättiin myös uusi 14 c §, jossa säädetään maanomistajan oikeudesta hakea metsäkeskukselta ennakotieto metsälain 10 §:ssä tarkoitettusta erityisen tärkeästä elinympäristöstä (jälkimmäisellä eli 14 c §:llä ei kuitenkaan näytä olevan ainakaan välitöntä merkitystä liito-oravan suojelun kannalta). Metsälain muutos on tullut voimaan 1.7.2004.

Ennen lainmuutosta vallinneen tilanteen osalta hallituksen esityksessä viitattiin metsälain 2 §:n 3 momenttiin ja luonnonsuojelulain 2 §:n 2 momenttiin, joiden perusteella metsien hoitamiseen ja käyttämiseen sovelletaan, mitä pykälissä erikseen mainituissa luonnonsuojelulain säännöksissä, mm. luonnonsuojelulain 49 §:ssä säädetään. Lisäksi viitattiin luonnonsuojeluasetuksen 1 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan ympäristöviranomaiset ja metsäviranomaiset ovat yhteistyössä päättäessä luonnonsuojeluohjelmissa, suojeltavilla luontotyypeillä, maisema-alueilla, erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikoilla ja valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottamilla ja verkostoon sisällytetyillä alueilla olevien talousmetsien hoitamisen ja käyttämisen periaatteista. Hallituksen esityksen mukaan näiden säännösten nojalla metsä- ja ympäristöviranomaiset ovat tehneet yhteistyötä muun muassa liito-oravan suojelun varmistamiseksi. Alueelliset ympäristökeskukset ovat toimittaneet metsäkeskuksille tietoja liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikoista, ja metsäkeskukset ovat toimittaneet alueellisille ympäristökeskuksille tietoja liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin kohdistuvista metsänkäyttöilmoituksista. Metsä- ja ympäristöviranomaisten välisen tiedonkulun varmistamiseksi metsälakiin esitettiin lisättäväksi uusi 14 b §.

Metsälain 14 b §:ssä säädetään, että jos metsäkeskukselle saapunut metsänkäyttöilmoitus kohdistuu alueellisen ympäristökeskuksen metsäkeskukselle toimittamassa asiakirjassa mainittuun liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkaan, metsäkeskuksen on välittömästi ilmoitettava tästä alueelliselle ympäristökeskukselle, maanomistajalle sekä tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja metsänhakkuoikeuden haltijalle.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ajan voittamiseksi metsäkeskus ei tutkisi, esiintyykö kohteella edelleenkin liito-oravaa. Metsäkeskus tekisi ilmoitukset välittömästi asiakirjojen perusteella. Säännöksellä ei siirrettäisi luonnonsuojelun valvontatehtäviä alueelliselta ympäristökeskukselta metsäkeskukselle. Lain perustelujen mukaan metsäkeskuksen ilmoitus olisi teknisluonteinen, pelkkiin asiakirjatietoihin perustuva hallintotoimi. Se ei synnyttäisi kenellekään etuja, oikeuksia tai velvollisuuksia eikä siitä voisi valittaa. Metsäkeskuksen ilmoituksen perusteella alueellinen ympäristökeskus tutkisi asian ja ryhtyisi toimivaltansa puitteissa tarvittaviin toimenpiteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön ohje 30.6.2004

Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö ovat 30.6.2004 päivätyllä kirjeellä antaneet yhdessä laatimansa, 1.7.2004 voimaan tulleen ohjeen metsäkeskuksille ja alueellisille ympäristökeskuksille liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määrittämisestä ja turvaamisesta metsien käytössä (MMM dnro 3713/430/2003 ja YM dnro YM 4/501/2003). Kirjeen tarkoituksena on antaa mainituille viranomaisille ohjeet luonnonsuojelulain sekä luontodirektiivin säännösten huomioon ottamiseksi liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan määrittelyssä, rajaamisessa ja metsän käsittelyssä. Ohjeen tarkoituksena on myös parantaa viranomaisten välistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa sekä nopeuttaa liito-oravien suojeluasioiden käsittelyä metsäkeskuksissa ja alueellisissa ympäristökeskuksissa. Yhdenmukaistamalla viranomaismenettelyjä on tarkoitus samalla turvata metsänomistajien tasavertainen kohtelu.

3.4

Konikallion alueen hakkuutoimenpiteitä koskevien asioiden käsittely viranomaisissa ja hallintotuomioistuimissa

3.4.1

Tilaa RN:o 19:2 koskevat hakkuusuunnitelmat

Talven 1998 hakkuut

Tilojen Mansikkamäki RN:o 19:2 ja Konikallio 20:1 omistajat tekivät lokakuussa 1997 silloiselle Hämeen-Uudenmaan metsäkeskukselle metsälain mukaisen metsänkäyttöilmoituksen suunnittelemistaan hakkuista. Asiakirjoista saatavien tietojen perusteella näistä toteutui sittemmin vain tilan RN:o 19:2 hakkuu helmimaaliskuussa 1998 (ja aiottua suppeampana). Hakkuualue sijaitsi tilan RN:o 19:2 pohjoisosassa.

Ennen tilalla RN:o 19:2 suoritettuja, mainittuun metsänkäyttöilmoitukseen perustuvia hakkuita Hämeen ympäristökeskuksen ylitarkastajat K ja L kävivät 29.1.1998 paikalla yhdessä mm. maanomistajan sekä metsäkeskuksen ja Forssan kaupungin edustajien kanssa. Tässä maastotarkastuksessa ympäristökeskuksen viranhaltijat rajasivat liito-oravan elinympäristön suojelemiseksi hakkuiden ulkopuolelle alkuperäisen metsänkäyttöilmoituksen mukaisesta noin kuuden hehtaarin suuruudesta leimikosta noin yhden hehtaarin kokoisen alueen. Ympäristökeskuksen edustajat (K ja L) kävivät paikalla myös 10.2.1998. Lisäksi ympäristökeskuksen edustajat (K ja M) kävivät paikalla myös välittömästi hakkuiden aloittamisen jälkeen (24.2.1998). Heidän havaintojensa mukaan hakkuita ei ollut tehty leimikon ulkopuolelle jätettäväksi sovitulla alueella. Tuolloin suoritettut hakkuut eivät heidän käsityksensä mukaan olleet luonnonsuojelulain vastaisia.

Konikallion alueeseen rajoittuvien tilojen (Hevossilta I ja Hevossilta II) omistajat H ja J vaativat, ensin H erikseen ja myöhemmin H ja J yhdessä, Hämeen ympäristökeskusta keskeyttämään Konikallion ympäristössä aloitetut, luonnonsuojelulain vastaisina pitämänsä hakkuut liito-oravan elinympäristön suojelemiseksi. H ja J vaativat ympäristökeskusta myös asettamaan Konikallion alueelle luonnonsuojelulain 55 §:n mukaisen väliaikaisen toimenpidekiellon.

Ympäristökeskus jätti 10.3.1998 ja 20.3.1998 antamallaan päätöksillä H:n ja sittemmin H:n ja J:n yhdessä tekemät hakkuiden keskeyttämisvaatimukset tutkimatta. Ympäristökeskuksen mukaan asiassa ei ollut ilmennyt, että heitä olisi voitu pitää luonnonsuojelulain 57 §:n 2 momentissa tarkoitettuina haittaa kärsivinä henkilöinä, joilla olisi oikeus vaatia hakkuita keskeytettäväksi.

Ympäristökeskus hylkäsi 20.3.1998 antamallaan toisella päätöksellä myös H:n ja J:n väliaikaista toimenpidekieltoa koskevan vaatimuksen. Ympäristökeskuksen mukaan asiassa ei ollut edellytyksiä muodostaa alueesta luonnonsuojelualuetta eikä sitä niin olleen voitu asettaa toimenpidekieltoon.

H ja J valittivat päätöksistä silloiseen Hämeen lääninoikeuteen. Lääninoikeus pysytti 10.9.1998 tekemällään päätöksellä ympäristökeskuksen keskeyttämisasiassa antamat päätökset 10.3.1998 ja 20.3.1998. Lääninoikeuden mukaan heitä ei ollut pidettävä luonnonsuojelulain 57 §:n 2 momentissa tarkoitettuina haittaa kärsivinä henkilöinä Konikallion alueen metsänhakuutoista mahdollisesti johtuviin luonnonsuojeluhaittoihin nähden.

Lääninoikeus hylkäsi myös valituksen väliaikaista toimenpidekieltoa koskevan vaatimuksen hylkäämisestä (ympäristökeskuksen päätös 20.3.1998). Lääninoikeuden mukaan ko. yksityisomistuksessa oleva Konikallion alue ei kuulunut valtioneuvoston hyväksymään luonnonsuojeluohjelmaan eivätkä alueen maanomistajat olleet myöskään tehneet hakemusta luonnonsuojelun alueen perustamiseksi eikä aluetta muutoinkaan oltu maanomistajien suostumuksella suunnittelemassa luonnonsuojelualueeksi. Väliaikaisen toimenpidekiellon tarkoituksena on kieltää suojeltavaksi suunnitellun alueen sellainen käyttäminen, joka vaarantaa suojelun tarkoituksen. Kun Konikallion alueen suojelua ei ollut suunnitteilla, ei kiellon antamisellekaan ollut edellytyksiä.

H ja J valittivat asiassa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen. KHO antoi päätöksensä 1.12.2000. KHO hylkäsi valituksen väliaikaista toimenpidekieltoa koskevan vaatimuksen hylkäämisen osalta.

Sen sijaan hakkuutoimenpiteiden keskeyttämisvaatimuksen tutkimatta jättämistä koskevilta osin KHO kumosi ympäristökeskuksen asiaa koskevat 10.3.1998 ja 20.3.1998 antamat päätökset sekä lääninoikeuden päätöksen vastaavilta osin. KHO:n mukaan H:n ja J:n tilat kuuluvat samaan metsävyöhykkeeseen kuin Konikallion vanha metsä, jossa oli tehty havaintoja luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläimiin kuuluvan liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikoista. Osa hakkuualueeksi ilmoitetusta alueesta sijaitsi H:n ja J:n naapuritilalla ja oli heidän omistamiensa rakennusten ja pihapiirin läheisyydessä.

KHO:n mukaan H:ta ja J:tä oli kyseisissä olosuhteissa pidettävä luonnonsuojelulain 57 §:n 2 momentissa tarkoitettuina haittaa kärsivinä henkilöinä, joilla oli oikeus saattaa luonnonsuojelulain 57 §:n 1 momentissa tarkoitettu toiminnan kieltämistä koskeva asia vireille ympäristökeskuksessa luonnon tuhoutumisen tai luonnonarvojen heikentämisen estämisen tarkoituksessa. Ympäristökeskuksen ei siten olisi tullut jättää H:n ja J:n vaatimusta tutkimatta. Koska ympäristökeskuksella ja lääninoikeudella oli ollut

tästä kysymyksestä toinen käsitys, KHO kumosi ympäristökeskuksen em. päätökset ja lääninoikeuden päätöksen niitä koskevilta osin. Toisaalta KHO totesi, että enemmän lausunnon antaminen valituksen johdosta (tältä osin) kuitenkin raukesi, koska ko. metsäaluetta koskevien vuonna 1997 tehtyjen metsänkäyttöilmoitusten perusteella ei uusia hakkuita enää voitu metsälain 14 §:n säännökset huomioon ottaen aloittaa.

Syksyn 2001 hakkuut

Tilan RN:o 19:2 omistaja teki 10.9.2001 ilmoituksen edellä tarkoitetun hakkuualueen eteläpuolella sijaitsevia metsäkuvioita koskevista hakkuista (yht. n. 5,8 ha). Metsäkeskus Häme-Uusimaa käsitteli ilmoituksen ja katsoi, että esitetyt hakkuut olivat metsälain mukaisia. Metsäkeskuksen H:n ja J:n 25.9.2001 päivättyyn tiedusteluun 27.9.2001 antamassaan vastauksessa metsäkeskus ilmoitti tarkastaneensa metsänkäyttöilmoituksen käsittelyn yhteydessä mahdolliset liito-oravatiedot Hämeen ympäristökeskuksen heille toimittamasta uhanalaisrekisteristä ja totesi, ettei hakkuiden kohteena olleella tilalla ollut liito-oravamerkintää. Metsäkeskus totesi myös, että tila RN:o 19:2 ei kuulunut valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. Metsäkeskus viittasi myös Konikalliolla ja sen läheisillä metsäalueilla 22.6.2001 tehtyyn luontoinventointiin, jossa metsäkeskuksen mukaan ei mainittu tilaa RN:o 19:2 niiden tilojen joukossa, joilla oli huomioon otettavia ympäristöarvoja.

Pohjoisempana sijaitsevaa Konikallion tilaa RN:o 20:1 koskevassa asiassa oli Hämeenlinnan hallinto-oikeus antanut päätöksen (20.6.2001), jonka mukaan liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat on Hämeen ympäristökeskuksen toimesta ennen hakkuita merkittävä maastoon. H ja J olivat em. tiedustelussaan pyytäneet selvitystä siihen, miksi näin ei ollut menetelty. Metsäkeskuksen vastauksen mukaan hallinto-oikeuden päätöksessä oli kysymys Konikallion tilaa koskevasta luonnonsuojelulain mukaisesta asiasta, joka ei liittynyt millään lailla tähän tilalla Mansikkamäki RN:o 19:2 metsälain mukaisesti toteutettuihin hakkuisiin, jotka sijaitisivat ensin mainittua aluetta 350-500 metriä etelämpänä toisella rekisteritilalla. Metsäkeskus totesi myös, että (tältä osin) hakkuita varsinaisella Konikallion ydinalueella ei ollut suoritettu. Näistä syistä metsäkeskus ei ollut katsonut tarpeelliseksi kuulla ympäristökeskusta asiasta eikä saattaa hakkuita ympäristökeskuksen tietoon. Metsäkeskus lähetti H:n ja J:n 25.9.2001 päivätyn kirjeen ja em. vastauksensa Hämeen ympäristökeskukselle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

H ja J tiedustelivat kirjeessään myös, miksi näitä hakkuita ei ollut annettu heille tiedoksi eikä heitä ollut kuultu. Metsäkeskus katsoi, että kyseinen tilan RN:o 19:2 metsiä koskevan metsänkäyttöilmoituksen tekeminen oli metsälain mukainen toimenpide, joka ei edellyttänyt H:n ja J:n kuulemistä, koska he eivät olleet asiassa asianosaisia. Tältä osin metsäkeskus viittasi korkeimman hallinto-oikeuden 15.8.2001 antamaan päätökseen asiassa, joka koski metsälain 16 §:ssä tarkoitetun käsittelykiellon antamatta jättämistä tilalla RN:o 20:1 suoritettavaksi ilmoitettujen hakkuiden johdosta.

Totean tässä yhteydessä, että mainitulla päätöksellä KHO pysytti Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätöksen 10.4.2001, jolla hallinto-oikeus hylkäsi H:n ja J:n

valituksen metsäkeskuksen päätöksestä (vastauksesta), jossa metsäkeskus oli katsonut mm., että H ja J eivät ole asianosaisia tilan RN:o 20:1 omistajan metsänkäyttöilmoitusta koskevassa asiassa. Hallinto-oikeus totesi mainitussa valituksen johdosta antamassaan päätöksessä, että vaikka metsänhakuussa on metsälain 2 §:n 3 momentin mukaan noudatettava lisäksi, mitä luonnonsuojelulain 49 §:ssä on säädetty, metsäkeskus valvoo lain noudattamista metsänomistajan metsänkäyttöilmoituksen perusteella. Metsäkeskus ei ole yleisvalvontaviranomainen eikä metsälaissa ole luonnonsuojelulain 57 §:ää vastaavaa säännöstä, jonka perusteella metsäkeskus voisi joko omasta aloitteestaan tai haittaa kärsivän vaatimuksesta yleisesti käyttää pakkokeinoja luonnonsuojelulain noudattamiseksi. Tämän vuoksi H ja J eivät hallinto-oikeuden mukaan olleet asianosaisia jonkun toisen henkilön metsänkäyttöä koskevassa metsälain mukaisessa asiassa. Metsäkeskuksen päätös jättää H:n ja J:n vaatimus tutkimatta oli lain mukainen.

Luonnonsuojeluyhdistys A ry tiedusteli 24.9.2001 Hämeen ympäristökeskukselta, mihin toimenpiteisiin ympäristökeskus aikoo ryhtyä edellä mainittujen tilalla RN:o 19:2 suoritettujen hakkuiden vuoksi. Yhdistyksen tiedustelukirjeen mukaan varsinaisen hakkuualueen ulkopuolelta oli kaadettu suuri haapa ja sen lähiympäristöstä löytyi todennäköisesti asutun liito-oravan reviirin merkit.

Ympäristökeskus vastasi tiedusteluun ylitarkastaja E:n allekirjoittamalla kirjeellä 4.10.2001. E oli käynyt asian johdosta maastossa (3.10.2001). Vastauksessa hän totesi kuvion no 7 kaakkoisreunalla suurehkon haavan kannon, joka hänen mukaansa saattoi olla tiedustelussa tarkoitettun puun kanto. Kannon ympäriltä hän ei kuitenkaan ollut löytänyt merkkejä liito-oravan reviiristä. Vastauksessa todettiin myös, että varmojen havaintojen tekeminen liito-oravaan liittyvistä merkeistä oli erittäin hankalaa, koska valtaosa alueen puustosta oli hakattu ja puut kuljetettu pois. Naapuritilalla sijaitsevissa pinoissa olevista rungoistakaan ei ollut jälkikäteen mahdollista tehdä johtopäätöksiä. Ympäristökeskus ilmoitti vastauksessaan, ettei se saadun selvityksen perusteella katsonut voitavansa ryhtyä asiassa enempään toimenpiteisiin.

Luonnonsuojeluyhdistys A ry pyysi sittemmin kirjeellään 20.11.2002 ympäristökeskukselta maastoraporttia ylitarkastaja F:n kanssa alueella 9.4.2002 suorittamastaan maastokäynnistä sekä selvitystä siitä, mihin toimenpiteisiin ympäristökeskus oli asiassa ryhtynyt. Ylitarkastaja F vastasi siihen kirjeellään 28.11.2002. Siitä ilmenee, että F:n ollessa Tammelassa työneuvottelussa yhdistyksen puheenjohtaja G oli soittanut hänelle ja esittänyt käyntiä Konikallion alueelle. Kirjeen mukaan he menivät Konikallion alueelle erään kannon viereen, ja G ilmoitti, että kyseinen puu oli ollut liito-oravan pesäpuu. F:n mukaan kannosta ei voinut päätellä mitään, sillä lumen päällä ei näkynyt liito-oravan jätöksiä. Sen jälkeen he siirtyivät puustoiselle alueelle. Kirjeen mukaan G osoitti erään haavan juurella liito-oravan papanoita ja kertoi liito-oravan siirtyneen kyseiseen puuhun. Kirjeessä F ilmoitti, että toisin kuin pyyntökirjeessä todettiin, hän ei nähnyt tuolla käynnillä liito-oravaa. Kirjeen mukaan käynnistä ei tehty maastoraporttia eikä ympäristökeskuksessa ryhdytty käynnin johdosta toimenpiteisiin.

H:n ja J:n huhtikuussa 2002 ympäristökeskukselle toimittaman kirjelmän johdosta ympäristökeskus tiedusteli metsäkeskukselta, oliko Mansikkamäen tilalla tehty

hakkuista 3.10.2002 toimitetun ympäristökeskuksen tarkastuksen jälkeen ja oliko Mansikkamäen tilan osalta tehty metsänkäyttöilmoitusta em. ajankohdan jälkeen. Metsäkeskus suoritti maastokäynnin 24.4.2002 ja esitti selvityksen em. tilalla talvella 2001-2002 tehdyistä hakkuista. Selvityksen mukaan eräiltä 10.9.2001 tehtyyn metsänkäyttöilmoitukseen sisältyviltä kuvioilta oli korjattu ns. tuulenskaatoja. Lisäksi oli korjattu yksittäisiä tuulenskaatopuita (lähinnä kuusitukkipuita) kolmelta pieneltä alueelta eri puolilta tilaa. Metsäkeskus ilmoitti myös, ettei sille ollut saapunut Mansikkamäen tilalta metsänkäyttöilmoitusta 10.9.2001 jälkeen.

3.4.2

Tilaa RN:o 20:1 koskevien hakkuusuunnitelmien käsittelyvaiheista

Metsänkäyttöilmoitus kesäkuussa 2000

Tilan Konikallio RN:o 20:1 omistaja toimitti 15.6.2000 silloiselle Hämeen-Uudenmaan metsäkeskukselle metsänkäyttöilmoituksen, joka koski 7 hehtaarin laajuista uudistushakkuuta. Metsäkeskus ilmoitti tästä ympäristökeskukselle ja huomautti samalla, että metsänkäyttöilmoituksessa ei mainittu mitään liito-oravasta. Ympäristökeskus lähetti tämän johdosta tilan RN:o 20:1 omistajalle 27.6.2000 päivätyn kirjeen, jossa se ensinnäkin mainitsi, että liito-orava on luontodirektiivin liitteessä IV (a) mainittu eläinlaji, jollaiseen kuuluvien yksilöiden selvästi luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty (luonnonsuojelulain 49 §).

Ympäristökeskus totesi kirjeessään, että jos edellä mainittu metsänkäyttöilmoitus toteutetaan sellaisenaan, se merkitsisi kyseisen lainkohdan rikkomista. Toisaalta ympäristökeskus ilmoitti kantanaan, että sen tarkoituksena ei ensisijaisesti ole käynnistää minkäänlaisia pakkotoimia kyseisen tilan alueella. Ympäristökeskus esitti kirjeessä kuitenkin maanomistajalle pyynnön, että hakkuista pidättäydyttäisiin toistaiseksi, jotta voitaisiin selvittää mahdollisuudet Konikallion luonnonarvojen säilyttämiseen.

Kirjeessään ympäristökeskus esitti säilyttämiskeinoina maanomistajan harkittavaksi luonnonsuojelualueen perustamista maanomistajan hakemuksista, alueen määräaikaista rauhoittamista maanomistajan ja ympäristökeskuksen sopimuksella taikka kestävä metsätalouden rahoituksesta annetun lain mukaista rahoitustuen hakemista metsäviranomaiselta. Ympäristökeskus totesi myös, että jos asiassa päädytään hakkuiden suorittamiseen, esitettyä suunnitelmaa tuli tarkistaa niin, että liito-oravan pesäpuut lähiympäristöineen sekä puustoyhteys hakkaamattomaan metsään säilyvät. Ympäristökeskus tarjoutui myös tarvittaessa järjestämään asiassa neuvottelun.

Asiakirjoista saatavan selvityksen perusteella edellä mainittuja hakkuista ei kyseisen metsänkäyttöilmoituksen perusteella ryhdytty suorittamaan.

Metsänkäyttöilmoitus helmikuussa 2001

Tilan Konikallio RN:o 20:1 omistaja teki Metsäkeskus Häme-Uusimaalle 12.2.2001 päivätyn metsänkäyttöilmoituksen yhteensä 6 hehtaarin suuruiselle

alueelle suunnitelluista hakkuista. Kuviolla 1 oli tarkoitus suorittaa harvennushakkuu (1 ha), kuviolla 2 avohakkuu (2,5 ha) ja kuviolla 3 suojuspuuhakkuu (2,5 ha).

H ja J vaativat Metsäkeskus Häme-Uusimaata omalta osaltaan kieltämään metsänhakkuut Konikalliolla, kunnes asiassa on saatu lainvoimaiset päätökset. Metsäkeskus vastasi heille kirjeellään 9.3.2001. Metsäkeskus totesi, että Konikallion RN:o 20:1 metsiin kohdistuvista hakkuista oli tehty aikaisemman metsänkäyttöilmoituksen korvaava uusi metsänkäyttöilmoitus. Metsäkeskuksen tulkinnan mukaan tämä uusi ilmoitus oli laadittu voimassa olevan metsälain mukaisesti liito-oravan elinympäristö huomioiden. Liito-oravalle oli rajattu suunniteltujen hakkuukuvioiden ulkopuolelle pinta-alaltaan (metsäkeskuksen kirjeen mukaan) noin 4,8 hehtaarin suuruinen elinympäristö, joka noudatti alueella joulukuussa 2000 Hämeen ympäristökeskuksen toimeksiannosta tehdyn liito-oravan elinympäristökartoituksen rajausta. Metsäkeskuksen tulkinnan mukaan käsittelykiellon määräämiselle ei ollut metsälain mukaisia perusteita eikä tarvetta.

Lisäksi H ja J sekä luonnonsuojeluyhdistys A ry vaativat Hämeen ympäristökeskusta mm. määräämään Konikallion alueen välittömästi toimenpidekieltoon suojeluasian ratkaisemista varten. Ympäristökeskus hylkäsi vaatimuksen 5.3.2001 tekemällään päätöksellä. Ympäristökeskus katsoi, että alueelle suunnitelluissa hakkuissa ei hävitetä tai heikennetä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, sillä 12.2.2001 päivätyn uuden metsänkäyttöilmoituksen mukaan hakkuiden ulkopuolelle rajattiin noin 4,5 hehtaarin suuruinen, liito-oravien esiintymisen kannalta keskeinen alue. Konikallion alueella ei ympäristökeskuksen päätöksen mukaan ollut kysymys sellaisesta luonnonsuojelulain säännösten noudattamatta jättämisestä tai lainvastaisiin toimiin ryhtymisestä, että hakkuiden kieltäminen olisi tarpeellista, eikä alueen määrääminen toimenpidekieltoon ollut ympäristökeskuksen mukaan muustakaan luonnonsuojelulaista johtuvasta syystä tarpeellista.

H ja J sekä em. luonnonsuojeluyhdistys A ry valittivat päätöksestä Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus kielsi 9.3.2001 antamallaan välipäätöksellä metsäkeskuksen hyväksymän, 12.2.2001 päivätyn metsänkäyttöilmoituksen mukaisten metsänhakkuiden toimeenpanon Konikallion tilalla toistaiseksi. Korkein hallinto-oikeus hylkäsi 6.4.2001 antamallaan päätöksellä Konikallion tilan omistajan em. välipäätöksestä tekemän valituksen.

Tehtyään alueelle katselmuksen Hämeenlinnan hallinto-oikeus antoi 20.6.2001 päätöksensä H:n ja J:n ja luonnonsuojeluyhdistys A ry:n valitukseen. Valitukset muutoin hyläten hallinto-oikeus määräsi, että ympäristökeskuksen on merkittävä hakattavalla alueella selvästi havaittavissa olevat liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat eli käytössä olevat pesä-, kolo-, suoja- ja ravintopuut kulkuyhteyksineen. Lisäksi hallinto-oikeus määräsi, että hakkuita ei saanut aloittaa ennen tuota merkitsemistä. Määräys korvasi hallinto-oikeuden 9.3.2001 antamassa välipäätöksessä antaman määräyksen.

Päätöksen perusteluissa hallinto-oikeus viittasi aluetta koskeviin luontoselvityksiin, joista ilmenee, että Konikallion alueella esiintyy liito-oravia.

Myös hallinto-oikeuden katselmuksessa oli alueella havaittu useita kolopuita sekä tehty havainto liito-oravasta pesässään alueella, jolla kartan mukaan oli tarkoitus suorittaa uudistushakkuu (tosin viimeksi mainittu puu maastomerkintöjen mukaan sijaitisi uudistushakkuualueen ulkopuolella aivan sen rajalla).

Ympäristökeskuksen päätöstä, jonka mukaan hakkuiden toteuttamiseen ei ole estettä liito-oravan elinpiirin ydinalueeksi katsotun alueen ulkopuolella olevalla, mutta liito-oravan käyttämiä kolopuita käsittävällä alueella, hallinto-oikeus piti tältä osin luonnonsuojelulain ja luontodirektiivin vastaisena. Kun otettiin huomioon luonnonsuojelulaissa ja luontodirektiivissä mainittujen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen määritelmät, metsänhakkuuta ei kuitenkaan voitu Konikallion alueella kokonaan kieltää.

Hallinto-oikeus totesi myös, että metsänkäyttöilmoituksen mukaisesti harvennushakkuukuviolle tulee jäämään 500-600 puuta hehtaarille ja suojuspuuhakkuukuviolle noin 100 puuta hehtaarille. Suunniteltua harvennushakkuuta kuviolle 1 tai suojuspuuhakkuuta kuviolle 3 ei hallinto-oikeuden mukaan voitu pitää luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin tai luontodirektiivin vastaisina, mikäli varmistetaan, että liito-oravalle sopivat kolopuut mahdollisine pesälle suojaa antavine puineen ja oravan ravintopuut säilytetään. Uudistushakkuukuviolle 2 tulee jäämään vain 5-10 puuta hehtaarille. Kun otettiin huomioon kuvion pohjoispuolelle jäävä hakkaamaton alue, joka turvaa liito-oravan liikkumisen alueen läpi itä-länsisuunnassa, hakkuu voidaan hallinto-oikeuden mukaan tältäkin osin suorittaa suunnitellulla tavalla. Edellytyksenä kuitenkin on, että kuviolle hakkuusuunnitelman mukaa jäävien puiden lisäksi säilytetään liito-oravalle sopivat kolopuut mahdollisine pesälle suojaa antavine puineen ja oravan ravintopuut kulkuyhteyksineen. Puuston säilymisen turvaamiseksi puut tuli ennen hakkuiden aloittamista ympäristökeskuksen toimesta viipymättä selvittää ja selvästi merkitä.

Asiassa esitetyt oikeudenkäyntikuluvaatimukset hallinto-oikeus hylkäsi mm. sillä perusteella, että asia oli tulkinnanvarainen eikä oikeudenkäynnin voitu siten katsoa johtuvan viranomaisen virheestä.

H ja J ja luonnonsuojeluyhdistys A ry valittivat hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. H ja J katsoivat valituksessaan mm., että hallinto-oikeuden päätöksestä ei ilmene luonnonsuojelulain 49 §:ssä säädetyn kiellon ulottuvuus. Yhdistys esitti mm., ettei liito-oravien luonnonsuojelulain 49 §:ssä tarkoitettua elinpaikkaa voida rajata hallinto-oikeuden päätöksessä tarkoitettulla tavalla, koska siihen valittajan käsityksen mukaan kuului Konikallion vanha metsä kokonaisuudessaan. Päätöksessä oli valittajan mukaan myös jätetty arvioimatta metsänhakkuun Konikallion tilalle ja sitä ympäröivälle samaan metsävyöhykkeeseen kuuluville muille metsäalueille aiheuttamat vaikutukset.

Valitusasian käsittelyn aikana KHO kielsi päätöksellään 3.9.2001 hallintolainkäyttölain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettuna täytäntöönpanoa koskevana määräyksenä metsänhakkuiden toimeenpanon Konikallion tilalla 12.2.2001 päivätyssä metsänkäyttöilmoituksessa tarkoitettulla alueella toistaiseksi, kunnes hallinto-oikeuden päätöksestä tehdyt valitukset oli ratkaistu

tai sitä ennen mahdollisesti toisin määrätty. Samalla KHO totesi, että mainittu määräys ei estänyt merkitsemästä alueella olevia liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätökseen sisältyvässä määräyksessä tarkoitettu tavoin. KHO suoritti alueella katselmuksen 10.10.2002.

KHO ratkaisi valitusasian päätöksellään 25.6.2003 (taltio 1540). KHO hylkäsi valituksissa esitetyt vaatimukset 12.2.2001 päivätyin metsänkäyttöilmoituksen mukaisten hakkuiden kokonaan kieltämiseksi. Toisaalta valitukset hyväksyttiin hakkuiden toteuttamistavan osalta ja hallinto-oikeuden päätöstä muutettiin valituksenalaisilta osin seuraavasti.

KHO:n päätöksen mukaan kasvatushakkuuviolla 1 (pinta-ala 1 ha) ja suojuspuuhakkuuviolla 3 (pinta-ala 2,5 ha) hakkuu saadaan tehdä mainitun metsänkäyttöilmoituksen mukaisesti, kuitenkin niin, että kyseisillä kuvioilla olevat liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat eli pesäpuut ja muut kolopuut näitä ympäröivine suoja- ja ravintopuineen sekä tarpeellisine kulkuyhteyksineen jätetään riittävän laajoina hakkuun ulkopuolelle. Yksityiskohtainen rajausta on ennen hakkuiden aloittamista tehtävä Hämeen ympäristökeskuksen ja Hämeen-Uudenmaan metsäkeskuksen yhteistyönä. Hakkuuta ei saa toteuttaa liito-oravan lisääntymisaikana.

Uudistushakkuukuvion (avohakkuukuvion) 2 (2,5 ha) osalta KHO kumosi hallinto-oikeuden ja ympäristökeskuksen päätökset ja kielsi tältä osin metsänkäyttöilmoituksen mukaisen hakkuun. KHO totesi kuitenkin, että tämän määräyksen estämättä Konikallion tilan omistaja voi tehdä metsäkeskukselle uuden metsänkäyttöilmoituksen siten, ettei liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkoja myöskään kyseisellä hakkuuviolla 2 hävitetä tai heikennetä. Kysymys luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon noudattamisesta tältä osin voidaan KHO:n mukaan tarvittaessa saattaa erikseen hallintopakkoasiana käsiteltäväksi.

KHO hylkäsi asiassa esitetyn vaatimuksen Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ennakkoratkaisun pyytämistä. Myös H:n ja J:n sekä Konikallion tilan omistajan oikeudenkäyntikuluvaatimukset hylättiin.

KHO totesi päätöksensä perusteluissa, että se, miten laajoja alueita luontodirektiivin suomenkielisen version 12 artiklan 1 kohdan d) -alakohdan ilmaisu "lisääntymis- ja levähdyspaikat" yleensä tai erityisesti liito-oravan ollessa kysymyksessä tarkoittaa, on artiklan eri kieliversioiden valossa jossakin määrin tulkinnanvaraista. Samaa ilmaisua käytetään kuitenkin myös asiassa sovellettavassa kansallisessa säännöksessä eli luonnonsuojelulain 49 §:ssä, jota tulkittaessa toisaalta otetaan huomioon myös direktiivin sisältö sellaisena kuin se on voimassa yksittäisistä kieliversioista riippumatta.

KHO totesi myös, että luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin sanat "selvästi luonnossa havaittavien" eivät perustu luontodirektiiviin. Koska direktiiviä ei KHO:n käsityksen mukaan ole sovellettava siten, että se tarkoittaisi vain luonnossa selvästi havaittavia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, direktiivi oli KHO:n mukaan tältä osin pantu Suomessa täytäntöön puutteellisesti.

Luonnonsuojelulakia koskevan hallituksen esityksen perusteella KHO päätteli, että luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin sanamuotoon on vaikuttanut tarve toisaalta ulottaa kiello ja siitä johtuvat seuraamukset myös tuottamukselliseen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämiseen sekä toisaalta jättää kiellon ja siitä johtuvien seuraamusten ulkopuolelle tapaturmaisesti eli ilman tahallisuutta tai tuottamusta tapahtuva hävittäminen ja heikentäminen. Kun liito-oravan esiintymisestä Konikallion alueella oli hankittu perusteellista selvitystä, KHO piti asiassa kertynyt selvitys huomioon ottaen ilmeisenä, ettei alueen metsätaloudellisissa toimenpiteissä enää ollut vaaraa siitä, että hävittäminen tai heikentäminen voisi tapahtua tietämättömyyden perusteella piittaamattomuudesta tai ajattelemattomuudesta.

Tämän vuoksi KHO katsoi, että luonnonsuojelulain 49 §:n sanamuotoa oli tässä asiassa tulkittava siten, että havaittavuutta luonnossa oli suunniteltujen metsätaloudellisten toimenpiteiden osalta arvioitava kaiken asiassa saadun selvityksen valossa. Tällainen kansallisen säännöksen tulkinta ei KHO:n mukaan johtanut asiassa toiseen tulokseen kuin luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan d) -alakohta edellyttää. Asian ratkaisemiseksi ei ollut näin ollen tarpeen tutkia, voidaanko asiassa soveltaa välittömästi luontodirektiiviä, tai miten kansallisesta laista poikkeavia direktiivin säännöksiä olisi sovellettava.

Luonnonsuojelulaissa ei ollut säännöstä kiinteistönomistajan oikeudesta saada korvausta lain 49 §:n 1 momentin kiellon johdosta. Tällä ei KHO:n mukaan ollut välitöntä oikeudellista merkitystä tulkittaessa luontodirektiivin 10 kohdan mukaisesti luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettujen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen ulottuvuutta. Se, ettei korvaussäännöstä ollut luonnonsuojelulakiin sisällytetty, oli kuitenkin KHO:n mukaan välillisesti omiaan osoittamaan, ettei luonnonsuojelulain tarkoituksena ole ollut ulottaa lisääntymis- ja levähdyspaikkojen käsitteitä alueellisesti kovin laajoiksi.

Hallintopakon edellytyksistä KHO totesi, että luonnonsuojelulain 57 §:n säännösten soveltaminen ei 49 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon täytäntöönpanon osalta edellyttä, että hallintopakon kohde olisi jo hakannut metsää tai muutoin välittömästi ryhtynyt heikentymis- tai häviämistä aiheuttaviin toimiin. Siten hakkuiden edellytyksenä olevan metsänkäyttöilmoituksen tekemistä asianomaiselle metsäkeskukselle, joka ei ole kieltänyt hakkuita, oli tässä tilanteessa pidettävä riittävänä perusteena hallintopakon käyttämiseksi, mikäli hallintopakon muut edellytykset olivat olemassa.

Perusteluissaan KHO totesi myös, että em. metsänkäyttöilmoituksen mukaisten hakkuiden kieltäminen kokonaan ei ollut luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin soveltamiseksi edellä tarkoitettulla tavalla tulkittuna tarpeen, kun otettiin huomioon havaittujen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen sijainti Konikallion alueella, metsänkäyttöilmoituksen mukaisesti hakkuiden ulkopuolelle jätettävä liito-oravan suojelun kannalta keskeinen noin 4,5 hehtaarin suuruinen alue sekä liito-oravan elintavoista saatu selvitys. Metsänkäyttöilmoituksen piiriin kuuluvaa Konikallion metsää kokonaisuutena ei siis voitu KHO:n mukaan pitää liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentämistä ja hävittämistä koskevan kiellon

kohteena.

KHO:n päätöksen perustelujen mukaan liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkoja ei hävitetä tai heikennetä kuvioilla 1 ja 3 suoritettavissa kasvatus- ja suojuspuuhakuissa, mikäli hakkuut toteutetaan KHO:n päätöksessä tältä osin annettu määräys huomioon ottaen.

Sen sijaan kuvion 2 hakkuu, jossa jätettäisiin vain harvoja säästöpuita, merkitsisi KHO:n mukaan liito-oravan suojelun kannalta sen elintavat ja selviytymismahdollisuudet huomioon ottaen liian suurta yhtenäistä avohakkuuta, joka ulottuisi liito-oravan ydinleskelualueen välittömään tuntumaan, laajentaisi haitallisesti kuvion eteläpuolella olevaa aikaisempaa avohakkuualueita ja saattaisi myrskytuulille alttiiksi hakkuun ulkopuolelle jätettävän lukuisia kolopuita sisältävän alueen. Näin ollen hakkuuta kuviolla 2 ei KHO:n päätöksen mukaan voida suorittaa 12.2.2001 päivätyn metsänkäyttöilmoituksen perusteella. Tämän vuoksi KHO:n päätöksellä kumottiin hallinto-oikeuden ja ympäristökeskuksen päätökset kuvion 2 osalta ja kiellettiin kyseiselle kuviolle suunnitellut hakkuut luonnonsuojelulain 57 §:n nojalla.

KHO totesi myös päätöksessään, että jos liito-oravan esiintymisessä Konikallion alueella tapahtuu myöhemmin olennaisia muutoksia, kysymys luonnonsuojelulain 49 §:n soveltamisesta tulee tarvittaessa arvioida uudelleen asianomaisen ajankohdan olosuhteiden perusteella.

Täytäntöönpanoa koskevana määräyksenä KHO totesi, että KHO:n 3.9.2001 antama metsänhakkuun kieltämistä Konikallion tilalla koskeva täytäntöönpanomääräys raukesi, koska hallintopakkoasia tuli tällä KHO:n 25.6.2003 antamalla päätöksellä lopullisesti ratkaistuksi. Hakkuut kuvioiden 1 ja 3 osalta voidaan siten KHO:n mukaan aloittaa, kun niiden alueilla hakkuun ulkopuolelle jätettäväksi määrätty kohteet on yksilöity.

Edellä mainitun KHO:n päätöksen jälkeen tilan Konikallio RN:o 20:1 omistaja teki 8.9.2003 edellä tarkoitettua metsäkuviota 2 koskevan uuden metsänkäyttöilmoituksen uudistushakkuun suorittamisesta 2,5 hehtaarin alueella. Hämeen ympäristökeskus ja Metsäkeskus Häme-Uusimaa yhdessä merkitsivät KHO:n em. päätöksessä tarkoitetut, kuvioilla 1 ja 3 olevat liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat. Lisäksi ympäristökeskus ja metsäkeskus tekivät ehdotuksen kuvion 2 uudesta rajaamisesta sellaiseksi, ettei mahdollinen hakkuu heikennä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja.

Ympäristökeskus ilmoitti asiasta luonnonsuojeluyhdistys A ry:lle sekä H:lle ja J:lle näille lähettämällä, 18.11.2003 päivätyillä kirjeillä, ja tilan RN:o 20:1 omistajalle 19.11.2003 päivätyllä kirjeellä. Tilan RN:o 20:1 omistaja ilmoitti suostuvansa siihen, että metsä tullaan käsittelemään ympäristökeskuksen 19.11.2003 päivätyssä kirjeessä esitetyllä tavalla. Tilan RN:o 20:1 vaihdettua omistajaa on uusi omistaja ilmoittanut metsäkeskukselle haluavansa pitää voimassa em. täsmennyksin tarkistetun metsänkäyttöilmoituksen ja sitoutuvansa sen mukaiseen metsänkäyttöön.

Hämeen ympäristökeskus hylkäsi 10.12.2003 antamallaan päätöksellä

luonnonsuojeluyhdistys A ry:n sekä H:n ja J:n vaatimuksen, jossa ympäristökeskusta vaadittiin ryhtymään pakkokeinoihin metsänhakuun estämiseksi kuviolla 2. Ympäristökeskus katsoi, etteivät suunnitellut hakkuut uudelleen rajatulla kuviolla 2 heikennä tai hävitä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja.

Luonnonsuojeluyhdistys A ry sekä H ja J valittivat ympäristökeskuksen 18.11.2003 ja 19.11.2003 päivätyissä kirjeissä antamista ratkaisuksista sekä 10.12.2003 antamasta päätöksestä Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus kielsi 9.12.2003 ja 17.12.2003 antamallaan välipäätöksillä 12.2.2001 päivätyyn metsänkayttöilmoituksen mukaisten kuvioiden 1 ja 3 sekä 8.9.2003 päivätyyn metsänkayttöilmoituksen mukaisen kuvion 2 metsänhakkuiden toimeenpanon toistaiseksi kunnes asiasta toisin määrätään. Hallinto-oikeus toimitti asiassa katselmuksen 11.5.2004.

Hallinto-oikeus hylkäsi valitukset 14.6.2004 antamallaan päätöksellä (no 04/0275/2). Vanhojen metsien suojeluohjelmaan ja Natura 2000 -verkostoon liittämistä koskevien vaatimusten osalta valitus jätettiin tutkimatta. Hallinto-oikeus pysytti voimassa 9.12.2003 ja 17.12.2003 määrätyt metsänhakkuiden toimeenpanokiellot, kunnes hallinto-oikeuden päätös saa lainvoiman tai korkein hallinto-oikeus sitä ennen ehkä toisin määrää.

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta saadun tiedon mukaan luonnonsuojeluyhdistys A ry sekä H ja J sekä tilan RN:o 20:1 omistaja ovat valittaneet Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mainitusta päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jossa valitukset ovat vireillä.

Lisäksi Hämeenlinnan hallinto-oikeus on 14.6.2002 antamallaan päätöksillä 04/0276/2 ja 04/0277/2 jättänyt tutkimatta H:n ja J:n valitukset, jotka koskevat Metsäkeskus Häme-Uusimaan kirjeitä 5.12.2003 ja 23.10.2003. Ensin mainitussa kirjeessä metsäkeskus vastasi J:n tiedusteluun tilaa RN:o 20:1 koskevasta metsänkayttöilmoituksesta. Jälkimmäisessä kirjeessä metsäkeskus vastasi H:n ja J:n vaatimukseen tilaa RN:o 20:1 koskevien metsänkayttöilmoitusten hylkäämisestä ja niissä tarkoitettujen hakkuiden kieltämisestä. Metsäkeskus totesi vastauksessaan, että metsänkayttöilmoituksen mukaiset hakkuut voidaan toteuttaa vasta sitten, kun KHO:n 25.6.2003 antaman päätöksen mukaiset rajaukset on tehty (hallinto-oikeus totesi puolestaan tutkimattajättämispäätöksessään kieltäneensä 9.12.2003 ja 17.12.2003 antamallaan välipäätöksillä edellä tarkoitettujen metsänhakkuiden toimeenpanon).

H ja J ovat valittaneet näistä hallinto-oikeuden tutkimattajättämispäätöksistä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jossa valitukset ovat vireillä.

3.5

Ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen menettelyn arviointi

3.5.1

Ympäristökeskus

3.5.1.1

Tietojen merkitseminen Eliölajit-rekisteriin

Kantelussa arvostellaan Hämeen ympäristökeskusta ja erityisesti ylitarkastaja E:tä siitä, että Konikallion alueella tehtyjä liito-oravahavaintoja ei ole viety Eliölajit-rekisteriin. Kantelijan käsityksen mukaan tämä on ratkaisevasti vaikuttanut siihen, että liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja on tuhoutunut alueella suoritettujen hakkuiden yhteydessä.

Hämeen ympäristökeskus on tämän väitteen osalta viitannut ylitarkastaja E:n selvitykseen. Selvityksessään E toteaa, että ympäristöhallinnolla on käytössään Eliölajit-niminen tietojärjestelmä, johon on kerätty tietoja uhanalaisten eliölajien esiintymistä. Tietojärjestelmässä on myös karttaliittymä, jonka avulla on mahdollista nähdä lajien esiintymispaikat sillä tarkkuudella kuin tiedot on järjestelmään viety. Eliölajit-tietojärjestelmässä on tiedot kahdesta liito-oravahavainnosta Konikallion alueella (12.6.1997 ja 6.9.1997). Tietojärjestelmässä havainnot näkyvät kartalla yhtenä pisteenä, vaikka havainnot on tehty eri paikoissa Konikalliota. Havainnot on viety tietojärjestelmään Suomen ympäristökeskuksessa, joka vastaa tietojärjestelmän ylläpidosta.

Kantelun liitteenä (liite 2) on kartta, johon on merkitty kantelussa tarkoitetut kirjatut liito-oravahavainnot (19 kpl). Niistä 16 sijaitsee kiinteistön Konikallio RN:o 20:1 alueella ja kolme sen eteläpuolella olevalla kiinteistöllä Mansikkamäki RN:o 19:2. Ylitarkastaja E:n selvityksen mukaan havaintopaikat sijaitsevat varsin lähellä toisiaan. Hänen mukaansa Eliölajit-tietojärjestelmässä tällainen havaintojoukko osoitettaisiin yhtenä pisteenä, koska kysymyksessä on yhdessä ja samassa metsikkökuviossa esiintyvä liikkuva laji, joka vaihtaa usein pesä- tai levähdyspaikkaansa. Liito-oravan elinpiiri on varsin laaja, ja jokaisella liito-oravalla on useita pesiä, joita ne käyttävät. E:n mukaan ei ole mitään erityistä tarvetta sille, että jokainen liito-oravan käyttämä kolopuu, risupesä tai papanahavainto viedään omana pisteenä tietojärjestelmään, vaan hänen mukaansa tiedoksi riittää yksi, esiintymää laajemmin kuvaava pistetieto. Mainitsemistaan syistä E ei ole vienyt Konikallion alueen liito-oravahavaintoja Eliölajit-tietojärjestelmään.

Ylitarkastaja E toteaa kuitenkin laatineensa paikkatiedossa olevan kartan, joka perustuu luonnonsuojeluyhdistys A ry:n sekä H:n ja J:n Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen Konikallion metsänhakuuta koskevassa valitusasiassa toimittamiin liito-oravahavaintoihin sekä hallinto-oikeuden Konikalliolle vuonna 2001 tekemään katselmukseen. E:n mukaan kartta perustuu Hämeenlinnan hallinto-oikeuden asiakirjoihin. Kyseisen kartan kaikki havainnot sijoittuvat kiinteistön Konikallio RN:o 20:1 alueelle. E ilmoittaa toimittaneensa tämän kartan tiedoksi myös Metsäkeskus Häme-Uusimaalle.

Edellä mainittua, kantelun liitteenä (2) olevaa kirjattuja havaintoja koskevaa karttaa ei E:n mukaan ole ollut ympäristökeskuksen käytettävissä. Kyseiseen karttaan merkityistä havainnoista kolme on Mansikkamäen tilalla. Näistä kolmesta on ympäristökeskuksella ollut hänen mukaansa tieto vain yhdestä havainnosta, ja tämä sijaitsee alueella, jonka ympäristökeskus rajasi hakkuiden ulkopuolelle vuonna 1998. E:n käsityksen mukaan tästä esiintymästä myös

metsäkeskuksella on ollut tieto, koska metsäkeskuksen edustaja oli mukana mainitun hakkuun uudelleen rajaamista koskevassa katselmuksessa.

Selvityksen mukaan ympäristökeskus on toimittanut metsäkeskukselle paikkatiedon muodossa tietoja mm. uhanalaisten lajien esiintymispaikoista. Tiedot on annettu metsäkeskukselle aikana, jolloin Eliölajit-tietojärjestelmä ei ollut vielä käytössä. Luovutetut tiedot perustuivat aiemman ns. UHEX-rekisterin tietoihin keväältä 2000. Tätä tietokantaa, joka on vain ympäristökeskuksen virkakäytössä, on sen luomisen jälkeen päivitetty lisäämällä siihen mm. kuntien teettämien selvitysten tietoja uhanalaisista eliölajeista. E:n selvityksen mukaan tällaisen, kevättalvella 2003 päivitetyn tiedon toimittamisesta metsäkeskukselle on sovittu ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen yhteistyöneuvottelussa helmikuussa 2003. Tässäkin tietokannassa on Konikallion alueella vain yksi havaintopiste kuvaamassa alueen havaintoja.

Siltä osin kuin kantelussa on viitattu liito-oravia kartoittaneen C:n E:lle luovuttamiin tietoihin, E toteaa selvityksessään, että C:n hänelle luovuttamassa aineistossa esitetyt havaintopaikat (3 kpl) sijaitsevat kiinteistöllä Konikallio 20:1.

Kantelija on selvitykseen antamassaan vastineessa edelleenkin arvostellut voimakkaasti E:n menettelyä ja tämän menettelylleen selvityksessä esittämiään perusteluja. Havaintotietojen vieminen Eliölajit-rekisteriin olisi ollut tärkeää mm. sen vuoksi, että kantelijan käsityksen mukaan metsäkeskuksen ratkaisut hakkuuasioissa perustuvat tässä uhanalaisrekisterissä oleviin tilakohtaisiin (kiinteistökohtaisiin) tietoihin. Kun sellaisia tietoja ei ao. tilan osalta rekisteristä löytynyt, "hakkuulupa" annettiin.

E on kantelijan vastineen johdosta antamassaan lausunnossa uudistanut aiemmin antamassaan selvityksessä esittämänsä. Hän viittaa erityisesti siihen selvityksessä esittämänsä seikkaan, että ympäristökeskus ylläpitää ympäristöhallinnon Eliölajit-tietojärjestelmän rinnalla omaa paikkatietoaineistoa uhanalaisista lajeista. Tätä paikkatietoaineistoa hän ilmoittaa ylläpitäneensä viemällä siihen ns. vihjetietoja uhanalaisten lajien esiintymispaikoista. Hänen mukaansa tämä on nimenomaan se aineisto, jonka ympäristökeskus on useampaan kertaan luovuttanut metsäkeskuksen käyttöön. Lisäksi hän toteaa valmistaneensa vielä erikseen kartan Koni kallion liito-oravahavainnoista. Tieto liito-oravien esiintymispaikoista on hänen mukaansa välittynyt ympäristökeskuksesta metsäkeskukselle siitä huolimatta, että Eliölajit-tietojärjestelmässä ei ole kuin kaksi havaintoa Konikalliolta.

Totean, että ympäristöhallinnon internet-sivuilla julkaistun Eliölajit-tietojärjestelmän kuvauksen (15.12.2003 päivitetty seloste) mukaan tietojärjestelmään kootaan tietoja valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaisista kasvi- ja eläinlajeista, luonto- ja lintudirektiivin lajeista sekä eräistä muista ympäristöhallinnossa seurattavista lajeista. Järjestelmään tallennetaan ko. lajeista havainto- ja havaintopaikkatietoja. Havaintopaikat kuvataan tarkkojen paikkatietojen (esim. kunta, yhtenäiskoordinaatit, eliömaakunta, suojelualue) lisäksi myös sanallisesti (paikan sijainti - ja yleiskuvaus). Havaintotietoja ovat havainnon tekijän ja ajankohdan lisäksi mm. tiedot yksilömääristä ja yksilöiden tilasta. Tietoja on 1800-luvun loppupuolelta nykyhetkeen saakka.

Eliölajit-järjestelmään on siirretty kaikki uhanalaisten eliölajien seurantarekisterissä (UHEX) olleet tiedot, yli 30 000 esiintymispaikkatietoa ja noin 53 000 havaintotietoa. Tietojen kattavuus vaihtelee lajeittain ja eliöryhmittäin. Lokakuun 2003 loppuun mennessä järjestelmässä oli n. 44 500 havaintopaikka- ja n. 68 700 havaintotietoa. Viimeisimmässä uhanalaisuusarvioinnissa (v. 2000) esitetyistä uusista uhanalaisista lajeista tietojen kokoaminen on alkuvaiheessaan. Joistakin uhanalaisista lajeista havaintopaikkatietoja ei tallenneta tähän järjestelmään lainkaan. Tietoja tallennetaan Suomen ympäristökeskuksen lisäksi alueellisissa ympäristökeskuksissa ja Metsähallituksen luontopalveluissa. Uutta aineistoa kertyy eri eliöryhmistä ja eri alueilta vaihtelevasti. Selosteen mukaan rekisterin ylläpito on jatkuvaa käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa.

Eliölajit-tietojärjestelmä on tarkoitettu ensisijaisesti uhanalaisten ja direktiivilajien suojelusta, hoidosta ja seurannasta vastaavien viranomaisten käyttöön. Havaintopaikkatietoja toimitetaan sopimuksen mukaan muille tiedon tarvitsijoille, esim. maankäytön suunnittelijoille sekä lajikartoitukseen osallistuville tutkijoille (toteutukseen tässä yhteydessä, että uhanalaisten lajien tarkat esiintymispaikkatiedot voivat olla salaisia, ks. viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 14 kohta).

Suomen ympäristökeskuksesta puhelimitse saatujen tietojen mukaan Eliölajit-rekisteri otettiin käyttöön keväällä 2002. Sitä ennen käytössä ollut UHEX-rekisteri oli pääpiirteiltään vastaava näin kuin Eliölajit-rekisteri. UHEXissa ei kuitenkaan ollut karttaa, joten havaintopaikkoja ei saanut näkyviin kartalla. UHEXiin voitiin kuitenkin merkitä koordinaattitietoja (koordinaatteja ei merkitty UHEXiin yhtä tarkkoina lukuarvoina kuin Eliölajit-järjestelmään). Metsäkeskuksilla ei ole mahdollisuutta käyttää suoraan Eliölajit-rekisteriä, vaan ympäristökeskukset toimittavat niille asianomaiset tiedot.

Suomen ympäristökeskuksesta saadun tiedon mukaan esim. liito-oravia koskevien havaintotietojen tallentamisessa Eliölajit-rekisteriin on alueellisissa ympäristökeskuksissa menetetty joko siten, että esiintymän sijainti ilmoitetaan yhtenä yhteisenä paikkatietona usean pesäpuun osalta, taikka siten, että jokaisen pesäpuun sijainti on ilmaistu erikseen. Sinänsä ei ole estettä tallentaa lukuisiakin havaintopaikkoja tietyille alueille. Uhanalaisia lajeja koskevien tietojen kattavaa tallentamista Eliölajit-rekisteriin rajoittavat kuitenkin käytettävissä olevat henkilöresurssit. Käytännössä tallentamistyössä on pyritty priorisoimaan uhanalaisimpia lajeja, joihin liito-orava ei kuulu.

Tässä tapauksessa Hämeen ympäristökeskus on pitänyt riittävänä, että Eliölajit-järjestelmässä on yksi Konikallion liito-oravaesiintymää laajemmin kuvaava pistetieto. Vuoden 1998 alussa suoritettujen hakuiden aikaan (silloiseen vastaavaan) tietojärjestelmään merkityistä liito-oravahavainnoista, jotka oli tehty 12.6.1997 ja 6.9.1997, ei ollut kulunut kovinkaan pitkää aikaa. Ympäristökeskus on myös ylläpitänyt Eliölajit-järjestelmän rinnalla omaa paikkatietoaineistoa uhanalaisista lajeista. Lisäksi ylitarkastaja E on erikseen laatinut tiedossaan olleista Konikallion liito-oravahavainnoista tarkat sijaintipaikat sisältävän kartan. Näitä tietoja on myös saadun selvityksen mukaan toimitettu metsäkeskukselle.

Tosin asiakirjoista ei ilmene yksityiskohtaisesti, minä ajankohtina tietoja on luovutettu.

Kun otetaan huomioon edellä esitetyt seikat, ylitarkastaja E:n ei ole katsottava menetelleen lainvastaisesti taikka laiminlyöneen velvollisuuksiaan, vaikka hän ei ole vienyt Eliölajit-tietojärjestelmään kantelussa tarkoitettuja liito-oravahavaintoja siellä ennestään olleiden Koni kallion alueen havaintoja koskevien merkintöjen lisäksi.

Tässä asiassa saadun selvityksen perusteella totean kuitenkin yleisempänä johtopäätöksenä, että luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa säädetyn lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskiellon asianmukaista valvontaa ajatellen ympäristöhallinnossa näyttäisi olevan aiheellista selvittää, tapahtuuko ao. lajeja koskevien havaintotietojen tallentaminen tiedostoihin tai muihin asiakirjoihin riittävän selkeiden ja yhtenäisten periaatteiden mukaisesti. Sen vuoksi lähetän jäljennöksen tästä päätöksestä ympäristöministeriölle sen harkitsemiseksi, olisiko asianomaisten tietojärjestelmien ylläpitoperiaatteita tai liito-oravatietojen merkitsemismenettelyä tarpeen esimerkiksi hallinnollisella ohjauksella selkeyttää ja yhtenäistää.

3.5.1.2

Ympäristökeskuksen menettely luonnonsuojeluyhdistyksen tekemien, tilalla RN:o 19:2 syksyllä ja talvella 2001-2002 tehtyjä hakkuutoimenpiteitä koskevien tiedustelujen johdosta

Luonnonsuojeluyhdistys A ry tiedusteli kirjeellään 24.9.2001 ylitarkastaja E:ltä, mihin toimenpiteisiin ympäristökeskus aikoo ryhtyä tilalla RN:o 19:2 suoritettujen hakkuiden vuoksi. Yhdistys on tyytymätön E:ltä 4.10.2001 saamaansa vastaukseen.

E oli käynyt maastossa 3.10.2001 ja totesi vastauksessaan, että varmojen havaintojen tekeminen liito-oravan mahdollisista merkeistä oli erittäin hankalaa, koska valtaosa alueen puustosta oli hakattu ja puut kuljetettu pois. Sen vuoksi ylitarkastaja E totesi vastauksessaan, ettei ympäristökeskus katsonut voivansa ryhtyä enempiin toimenpiteisiin asiassa.

Tämän johdosta totean, että E on yhdistyksen tiedustelun johdosta käynyt maastossa tarkastamassa tilanteen. Hän ei ollut havainnut merkkejä liito-oravan reviiiristä. Saadun selvityksen perusteella katson, että E ei ole menetellyt tiedustelua koskevassa asiassa lainvastaisesti tai laiminlyönyt velvollisuuksiaan.

Luonnonsuojeluyhdistys A ry on tyytymätön myös ylitarkastaja F:n 28.11.2002 antamaan vastaukseen yhdistyksen pyydettyä häneltä kirjeellään 20.11.2002 maastoraporttia ja tiedusteltua, mitä toimenpiteitä ympäristökeskus on syksyn 2001 hakkuiden johdosta tehnyt. Ympäristökeskus ei ryhtynyt toimenpiteisiin asian johdosta. Kantelija arvostelee erityisesti sitä, että F jälkeinpäin "kieltää nähneensä" liito-oravaa, vaikka Itkonen kantelun mukaan "itse omin silmin kävi paikalla tekemässä havainnon".

F on vastauksessaan yhdistykselle 28.11.2002 ilmoittanut, että toisin kuin

tiedustelukirjeessä oli todettu, hän ei ollut nähnyt liito-oravaa tuolla käynnillä.

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella ei ole osoitettavissa, että F olisi vastoin tosiseikkoja kiistänyt nähneensä mainitulla maastokäynnillä liito-oravaa. Siltä osin kuin ympäristökeskus ei tämän tiedustelun johdosta ryhtynyt jo tehtyjen hakkuiden johdosta toimenpiteisiin, F on selvityksessään todennut, että ympäristökeskuksella ei ollut tietoa siitä, että maastokäynnin yhteydessä tarkastetun kannon kohdalla olisi ollut pesäpuu eikä hän myöskään maastokäynnillä saanut vahvistusta asialle.

Kantelussa on arvosteltu F:ää myös siitä, että tämän maastokäynnin johdosta ympäristökeskuksessa ei ryhdytty toimiin kyseisen liito-oravan kolopuuta koskevan havainnon viemiseksi Eliölajit-rekisteriin, vaikka hän myöntää nähneensä kololla olleen yksilön jätöksiä pesäpuun juurella. Tältä osin viitataan niihin johtopäätöksiin, mitä edellä tässä päätöksessä on ylitarkastaja E:n osalta esitetty Eliölajit-rekisterin ylläpidosta ja käytöstä.

Saadun selvityksen perusteella ylitarkastaja F:n ei ole katsottava menetelleen edellä mainittujen seikkojen osalta lainvastaisesti tai laiminlyöneen velvollisuuksiaan.

3.5.1.3

Luonnonsuojelulain 49 §:n valvonnasta metsänkäyttöilmoitusten yhteydessä

Tilalla Mansikkamäki RN:o 19:2 talvella 1998 suoritettujen hakkuiden osalta ympäristökeskuksen edustajat rajasivat hakkuiden ulkopuolelle noin hehtaarin suuruisen alueen. Rajaaminen perustui 29.1.1998 suoritettuun maastotarkastukseen. Todettakoon, että kantelun liitteessä 4 olevissa kartoissa, joihin on merkitty Konikallion alueella 6.9.1997 ja 14.11.1997 tehdyssä kartoituksessa (C ja D) tehdyt liito-oravahavainnot, tilan RN:o 19:2 alueella olevat merkinnät näyttävät sijaitsevan vastaavalla hakkuiden ulkopuolelle rajatulla alueella. Saadun selvityksen perusteella ympäristökeskus tai sen virkamiehet eivät ole menetelleet kyseisessä asiassa lainvastaisesti taikka laiminlyöneet velvollisuuksiaan.

Tilalla RN:o 19:2 em. alueen eteläpuolella syksyllä 2001 tehtyjen hakkuiden osalta ympäristökeskus ei ollut saanut tietoa niitä koskevasta metsänkäyttöilmoituksesta. Asiakirjoista saatavan kartta selvityksen mukaan hakkuukuviot eivät näyttäisi ulottuneen alueille, joilla kantelun liitteenä 2 olevan kartan mukaiset "kirjatut havainnot" sijaitsevat. Joka tapauksessa hakkuukuvioilla ei sijainnut ympäristökeskuksen tietoonsa merkitsemiä havaintopaikkoja. Edellä kohdassa 3.5.1.2 on arvioitu ylitarkastaja E:n ja ylitarkastaja F:n menettelyä yhdistyksen tiedustelujen johdosta. Ympäristökeskus tai sen viranhaltijat eivät ole menetelleet näiden hakkuiden osalta lainvastaisesti tai laiminlyöneet velvollisuuksiaan.

Tilan Konikallio RN:o 20:1 omistajan metsäkeskukselle 15.6.2000 toimittaman metsänkäyttöilmoituksen johdosta ympäristökeskus ilmoitti kirjeellään tilan omistajalle, että metsänkäyttöilmoituksen toteuttaminen sellaisenaan merkitsisi luonnonsuojelulain 49 §:ssä tarkoitetun hävittämisen- ja heikentämiskiellon

rikkomista. Pakkotoimiin ryhtymättä se esitti hakkuista pidättymistä alueen luonnonarvojen säilyttämismahdollisuuksien selvittämiseksi. Kyseisiä hakkuita ei ryhdytty toteuttamaan.

Omistaja teki uuden ilmoituksen helmikuussa 2001. Ympäristökeskus katsoi, että hakkuissa ei hävitetä tai heikennetä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, koska hakkuiden ulkopuolelle oli rajattu liito-oravien esiintymisen kannalta keskeinen 4,5 hehtaarin suuruinen alue. Ympäristökeskus hylkäsi hakkuiden kieltämistä (luonnonsuojelulain 57 §:n nojalla) koskevan vaatimuksen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus hylkäsi asiassa tehdyn valituksen muutoin, mutta määräsi ympäristökeskuksen merkitsemään hakattavaksi aiotulla alueella käytössä olevat pesä-, kolo-, suoja- ja ravintopuut kulkuyhteyksineen. Jatkovalituksen johdosta tekemällään päätöksellä korkein hallinto-oikeus hylkäsi hakkuiden kokonaan kieltämistä koskevan vaatimuksen mutta hyväksyi valitukset hakkuiden toteuttamistavan osalta edellä kohdasta 3.4.2 ilmenevällä tavalla.

Mainitussa valitusasiassa Hämeenlinnan hallinto-oikeus ja korkein hallinto-oikeus ovat käytössään olleen asiakirjaselvityksen ja valitusasiassa tehtyjen katselmusten johdosta katsoneet selvitettyksi, että myös ilmoituksen mukaisten hakkuukuvioiden alueella on liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoina toimivia kolopuita yms. säilytettäviä puita. Käytettävissäni olevien asiakirjojen perusteella ympäristökeskuksen ratkaisu pitää hakkuusuunnitelmaa hyväksyttävänä em. 4,5 hehtaarin poisrajaamisen jälkeen on puolestaan perustunut mm. liito-oravatutkijan asiantuntijalausuntoon. Lausunnon luotettavuutta on sinänsä voinut vähentää se, että lausunnon perustana oleva maastokäynti on tapahtunut havaintojen teon kannalta epäedullisena vuodenaikana joulukuussa (v. 2000).

Korkeimman hallinto-oikeuden tässä asiassa antama päätös (25.6.2003 t. 1540) sisältää merkittävän ennakkoratkaisun luonnonsuojelulain 49 §:n ja 57 §:n tulkittamisesta tapauksissa, joissa on kysymys liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisen ja heikentämiskiellon toteuttamisesta metsänkäyttöilmoituksiin perustuvien metsänhakkuiden yhteydessä.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan tässä tapauksessa ei ollut tarpeen tutkia, voidaanko asiassa soveltaa välittömästi luontodirektiiviä. Tällaisessa tapauksessa on kuitenkin otettava huomioon luontodirektiivin ns. tulkintavaikutus, jonka mukaan kansallista oikeutta on tulkittava yhteisön oikeuden mukaisesti. Luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentti on säädetty luontodirektiivin 12 artiklan 1 kohdan alakohdan d toteuttamiseksi.

Toisaalta ympäristökeskuksen ja sen viranhaltijoiden menettelyn arvioinnissa on otettava huomioon, että lisääntymis- ja levähdyspaikan käsitteet sekä hävittäminen ja heikentämiskiello sinänsä ovat sisällöltään tulkinnanvaraisia. Ennen korkeimman hallinto-oikeuden päätöstä 25.6.2003 t. 1540 ei ole myöskään ollut tulkintaa tällaisessa tapauksessa ohjaavaa ennakkoratkaisua. Lisäksi kantelussa tarkoitettujen tapahtumien aikaan luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa oli vielä tulkintaa jonkin verran hankaloittanut, sittemmin 1.7.2004 voimaan tulleella lainmuutoksella poistettu ilmaisu "selvästi luonnossa

havaittavien".

Se seikka, että Hämeenlinnan hallinto-oikeus ja korkein hallinto-oikeus tässä tapauksessa ovat päätyneet luonnonsuojelulain 49 §:n tulkinnan ja Konikallion alueella sijaitsevia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja koskevien tosiseikkojen arvioinnin osalta toiseen lopputulokseen kuin ympäristökeskus, ei edellä esitetty huomioon ottaen merkitse sitä, että ympäristökeskuksen asianomaisten virkamiesten olisi katsottava menetelleen virkavelvollisuuksiensa vastaisesti. Käytettävissäni olevasta selvityksestä ei ilmene, että viranhaltijat olisivat asiaa hoitaessaan laiminlyöneet tehtäviään tai käyttäneet väärin harkintavaltaansa.

Toisaalta asiakirjoista saatavan selvityksen perusteella on jäänyt jossain määrin epäselväksi, ovatko ympäristökeskuksen eri yhteyksissä saamiin ilmoituksiin perustuvat tai muutoin sen hallussa tai saatavilla olleet (esim. eri selvityksiin perustuvat tiedot) Konikallion alueen liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikoista tulleet kaikissa vaiheissa aukottomasti otetuksi huomioon Konikallion alueen hakkuuasioita ympäristökeskuksessa käsiteltäessä.

EU:n komission Suomea vastaan aloittamaa valvontamenettelyä koskevista asiakirjoista ilmenee, että valvontamenettelyyn ryhtyminen on osaltaan johtunut viranomaisten toimintatavasta Konikallion asiassa. Konikallion asia on antanut komissiolle aiheen arvostella Suomen viranomaisten toimintaa tältä osin.

Kun otetaan huomioon luontodirektiivin tavoite sen 12 artiklan 1 kohdan d)-alakohdan mukaisen, liitteessä IV (a) olevia eläinlajeja koskevan tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi ja direktiivin tulkintavaikutus sekä tilalla RN:o 20:1 suunniteltuja hakkuuta koskevan valitusasian lopputulos (lainvoimaisilta osin), ympäristökeskuksen olisi käsitykseni mukaan ollut perusteltua järjestää luonnonsuojelulain 49 §:n valvontaa ja 57 §:n mukaisia hallintopakkoasioita koskevien tehtävien hoitaminen siten, että asiassa jo sen alkuvaiheista lähtien olisi voitu nyt tapahtunutta yksityiskohtaisemmin ja huolellisemmin selvittää ympäristökeskuksen tietoon tulleiden metsänkäyttöilmoitusten mukaisilla metsäkuvioilla olevat liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat ja varmistaa niiden säilyminen yksittäisten kohteiden (pesäpuiden ym.) selkeällä ja täsmällisellä rajaamisella.

Kiinnitän tässä yhteydessä Hämeen ympäristökeskuksen huomiota erityisesti luontodirektiivin tulkintavaikutukseen luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin soveltamisessa ja 57 §:n mukaisia hallintopakkoasioita käsiteltäessä.

Todettakoon, että tilaa RN:o 20:1 koskevan, 12.2.2001 päivätyn metsänkäyttöilmoituksen mukaiset hakkuut eivät voi sellaisenaan (ts. ilman em. muutoksia) toteutua. Toistaiseksi niitä koskee vielä vireillä olevan valitusasian yhteydessä annettu täytäntöönpanokiello. Lisäksi kyseisen metsänkäyttöilmoituksen mukaisten hakkuiden toteuttamistapaa on joka tapauksessa eräiden kuvioiden (1 ja 3) osalta edellä ilmenevällä tavalla muutettu korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä. Ympäristökeskus ja metsäkeskus ovat sen mukaisesti merkinneet liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat. Yhden kuvion osalta (kuvio 2) on tehty uusi ilmoitus, jota ympäristökeskus ja metsäkeskus eräin lisärajoituksin pitävät hyväksyttävänä. Hämeenlinnan hallinto-

oikeus on hylännyt näitä kuvioita koskevista ympäristökeskuksen ratkaisuihin tehdyt valitukset, mutta jatkovalitusten johdosta asia on vielä vireillä korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Vielä valituksenalaisten seikkojen osalta totean, että vakiintuneen käytännön mukaan oikeusasiamies ei puutu sellaiseen asiaan, jossa muutoksenhaku on kesken tai johon vielä voi hakea muutosta. Sen vuoksi tässä päätöksessä esittämäni arvio viranomaisten menettelystä ei merkitse kannanottoa tilan RN:o 20:1 suunniteltujen hakkuiden lainmukaisuuteen vielä vireillä olevien kysymysten osalta.

Käytettävissäni olevista asiakirjoista ei ilmene selkeätä ja riidatonta näyttöä siitä, missä määrin liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja tosiasiallisesti olisi alueen jo toteutettujen hakkuiden yhteydessä mahdollisesti tuhoutunut. Toisaalta ao. viranomaisen tulee tällaisissa tapauksissa menetellä siten, että lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei myöskään heikennetä ja että hävittämis- ja heikentämiskiellon toteutuminen voidaan riittävästi varmistaa.

Kysymys siitä, onko liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskiello toteutettu Suomessa luontodirektiivin edellyttämällä tavalla, on vireillä komission valvontamenettelyssä. Asia tulee mahdollisesti ratkaistavaksi EY:n tuomioistuimessa, sikäli kuin komissio saattaa vireille asiaa koskevan kanteen tuomioistuimessa.

Ympäristöministeriön ympäristöneuvos ta N:ää koskeva lisäväite

Kantelija on vastineessaan, paitsi täsmentänyt ja täydentänyt aiempia väitteitään, pyytänyt tutkimaan, onko ympäristöministeriön neuvotteleva virkamies, nyk. ympäristöneuvos N mm. 13.3.1998 Ylevi-nimisessä internetissä julkaistussa Konikalliota koskevassa keskustelussa esittämiensä lausumien tai sittemmin lehdistölle antamiensa lausuntojen yhteydessä menetellyt virkamiehenä asianmukaisesti. Tältä osin totean, että vastineen ja sen liitteiden perusteella ei ole ilmennyt aiheita epäillä, että ympäristöneuvos N olisi menetellyt virkavelvollisuuksiensa vasta isesti.

3.5.2

Metsäkeskus

Metsäkeskus Häme-Uusimaa on toiminut kantelussa tarkoitetuista hakkuista tehtyjä metsänkäyttöilmoituksia käsittelevänä viranomaisena. Luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettun, liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskiellon valvonnan osalta metsäkeskus on kantelun johdosta antamassaan selvityksessä viitannut luonnonsuojelulain 6 §:ään, jonka 2 momentin mukaan alueellisen ympäristökeskuksen tehtävänä on edistää ja valvoa luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Toisaalta metsäkeskus toteaa, että metsäkeskus metsälakia valvovana viranomaisena ja Hämeen ympäristökeskus luonnonsuojelulakia valvovana viranomaisena ovat tehneet yhteistyötä kantelussa tarkoitettujen Konikallion alueen hakkuiden yhteydessä kuten muidenkin hakkuiden yhteydessä niin metsälain kuin luonnonsuojelulain säännösten huomioon ottamiseksi.

Metsäkeskus kertoo myös jo vuodesta 1997 lähtien ilmoittaneensa viipymättä Hämeen ympäristökeskukselle suunnitelluista hakkuista mahdollisella liito-oravan esiintymispaikalla. Esimerkkeinä yhteistyöstä metsäkeskus viittaa mm. tilalla Konikallio RN:o 20:1 suunnitelluista hakkuista 31.1.2001 käytyyn ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen neuvotteluun ja ilmoittaa yhteistyötä tehdyn lisäksi kirjeenvaihdon, puhelimen ja sähköpostin välityksellä.

Selvityksessä viitataan myös eräisiin asiakirjoihin, joista metsäkeskuksen käsityksen mukaan ilmenee, että metsäkeskus ja ympäristökeskus ovat tehneet asianmukaista yhteistyötä Konikallion alueen suunnitelluista hakkuista.

Siltä osin kuin kantelussa arvostellaan metsäkeskusta siitä, että metsäkeskus kantelijan käsityksen mukaan on katsonut, ettei sen tule ottaa huomioon liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja koskevaa kieltoa, totean seuraavan.

Metsälain 16 §:n mukaisen metsänkäsittelykiellon antaminen edellyttää säännöksessä säädettyjen muiden edellytysten ohella, että on perusteltua syytä epäillä suunnitellun tai aloitetun hakkuun tai muun toimenpiteen olevan metsälain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen. Toisaalta metsälain 2 §:n 3 momentin mukaan metsän hoitamisessa ja käyttämisessä on metsälain lisäksi noudatettava, mitä muun muassa luonnonsuojelulain 49 §:ssä säädetään. Metsälain 16 §:n ja 2 §:n 3 momentin sanamuotojen perusteella tulkittuna mahdollisuus käsittelykiellon antamiseen koskee vain metsälain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisia tilanteita.

Nähdäkseni Metsäkeskus Häme-Uusimaa on kantelussa viitatuissa, tiedusteluihin antamissaan vastauksissa tulkinnut metsälakia edellä mainitulla tavalla. Katson, että metsäkeskus on näin toimiessaan menetellyt harkintavaltansa rajoissa.

Vaikka metsäkeskuksen mainitunlaista toimivallan rajausta tässä suhteessa pidettäisiinkin tulkinnanvaraisena, ja katsottaisiin, että metsäkeskus voisi käsittelykielloin puuttua luonnonsuojelulain 49 §:n hävittämis- ja heikentämiskiellon vastaisiin hakkuisiin, kuuluisi luonnonsuojelulain 49 §:n noudattamisen valvonta siinäkin tapauksessa ensisijaisesti alueelliselle ympäristökeskukselle.

Asiakirjoista ilmenee, että metsäkeskus on ollut kirjeenvaihdossa ja tehnyt yhteistyötä ympäristökeskuksen kanssa Konikallion alueen metsänkätöilmoitusten ja niihin perustuvien hakkuiden johdosta. Asiassa ei ole ilmennyt, että metsäkeskus olisi jättänyt ilmoittamatta ympäristökeskukselle sellaisista metsänkätöilmoituksista, joita koskevilla alueilla olisi ollut ympäristökeskuksen sille toimittamissa tiedoissa olleita liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkoja.

Siltä osin kuin liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojeleminen tässä tapauksessa on ympäristökeskuksesta toimitettujen tietojen epätäydellisyyden vuoksi mahdollisesti jäänyt osittain toteutumatta, viitataan edellä kohdassa 3.5.1.1 lisääntymis- ja levähdyspaikkoja koskevien tietojen tallentamisesta esittämiini

näkökohtiin.

Edellä esitetyn perusteella katson, että siltä osin kuin asiassa on kysymys metsänkäyttöilmoitusten käsittelystä ja niistä alueelliselle ympäristökeskukselle ilmoittamisesta, Metsäkeskus Häme-Uusimaa ei ole menetellyt lainvastaisesti tai laiminlyönyt velvollisuuksiaan.

Katson myös, että siltä osin kuin metsäkeskus ei ole pitänyt H:ta ja J:tä näiden naapuritiloilla suunniteltuja hakkuita koskevissa metsänkäyttöilmoitusasioissa asianosaisina, metsäkeskus ei ole menetellyt lainvastaisesti. Hämeenlinnan hallinto-oikeus on tilaa RN:o 20:1 koskevaa, 12.2.2001 päivättyä metsänkäyttöilmoitusta koskevassa valitusasiassa antamassaan päätöksessä 10.4.2001 (no 01/0125/2) nimenomaisesti todennut mm. sen, että H ja J eivät olleet asianosaisia jonkun toisen henkilön metsänkäyttöä koskevassa metsälain mukaisessa asiassa. Korkein hallinto-oikeus pysytti päätöksellään 15.8.2001 t. 1823 hallinto-oikeuden päätöksen.

3.6

Toimenpiteet

Saatan Hämeen ympäristökeskuksen tietoon edellä kohdassa 3.5.1.3 esittämäni käsityksen luontodirektiivin tulkintavaikutuksen huomioon ottamisesta luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin soveltamisessa ja 57 §:n mukaisia hallintopakkoasioita käsiteltäessä sekä siihen liittyvän käsityksen liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen yksityiskohtaisesta ja huolellisesta selvittämisestä sekä niiden säilymisen varmistavasta rajaamisesta. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Hämeen ympäristökeskukselle.

Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja koskevien havaintotietojen tallentamismenettelyjen kehittämis- ja yhtenäistämistarpeiden selvittämiseksi lähetän päätöksestäni jäljennöksen myös ympäristöministeriölle kohdasta 3.5.1.1 ilmenevässä tarkoituksessa. Pyydän ympäristöministeriötä ilmoittamaan minulle 30.5.2005 mennessä, mihin toimenpiteisiin päätökseni tältä osin mahdollisesti on antanut aihe tta.

Lähetän jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi myös Metsäkeskus Häme-Uusimaalle.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan ohessa.